

COLOFON

BESTUUR

Marion Drielsma (e.e. 1973)
Praeses

André Carstens (e.e. 1980)
Vice-praes

Jacqueline van Olst-Walsmit (e.e. 1984)
Ab-actis

Sander van Oyen (e.e. 1973)
Quaestor

Bhupinder Singh (e.e. 2013)
Lid

Charley van 't Leven (e.e. 2008)
Lid

Joe Raphaël (e.e. 1963)
Lid

Sean Willemse (e.e. 2012)
Lid

Hanneke ten Hove-Lugtenberg
Rector Gymnasium Haganum

JONGERENBESTUUR

Bhupinder Singh (e.e. 2013)
Reindert Engwerda (e.e. 2013)
Tim Moolhuijsen (e.e. 2013)
Sean Willemse (e.e. 2012)

REDACTIE

Marion Drielsma (e.e. 1973)
André Carstens (e.e. 1980)
Sean Willemse (e.e. 2012)

LIDMAATSCHAP

Opgeven voor ledenadministratie via
abactis@socialiter.nl

Contributie: € 15,- per jaar

Bankrekening:

IBAN: NL32 INGB 0006 8921 67

BIC: INGBNL2A

U kunt Socialiter machtigen om jaarlijks het lidmaatschap automatisch te laten incasseren. Neem voor vragen contact op met de ledenadministratie.

LEDENADMINISTRATIE

Jacqueline van Olst-Walsmit (e.e. 1984)

E-mailadres: abactis@socialiter.nl

Bhupinder Singh (e.e. 2013)

E-mailadres: webmaster@socialiter.nl

Help Socialiter het ledenbestand up-to-date te houden door aanpassingen in contactgegevens zo spoedig mogelijk door te geven. Dit kan via de eerder genoemde e-mailadressen.

DIGITAAL

Website: www.socialiter.nl

Facebook: <https://www.fb.com/socialiter/>

Socialiter is ook te vinden op LinkedIn.

OPLAGE

500 exemplaren

OMSLAG

Tekening door Henk van Andel.

Zijn werk is te vinden op:

<https://pentekeningendenhaag.wordpress.com/author/hvandel/>

INHOUDSOPGAVE

REDACTIONEEL *pag. 3*

VAN DE PRAESES *pag. 4*

INTERVIEWS:

- Met schilderes Pauline Vos-de Tombe: "Het evenbeeld van Kloeg" *pag. 5*
- Met de nieuwe rector Hanneke ten Hove-Lugtenburg *pag. 7*
- Met lerares geschiedenis mevrouw Lagoutte *pag. 9*

ARTIKELEN:

- Paul Verhoeven van "Feest" tot "Elle" door Rutger-Jan Schoen (e.e. 1976) *pag. 10*
- Why doesn't anybody speak English around here? door Goof Kloeg *pag. 13*
- Herinneringen aan een gymnasium in oorlogstijd door Roefie Hueting (e.e. 1948) *pag. 16*
- Haganum, godsdienst en Russische literatuur door Joost van Rossum (e.e. 1967) *pag. 20*
- Dove tales door André Carstens (e.e. 1980) *pag. 24*
- Wiskunde door Robert van der Waall (e.e. 1959) *pag. 26*
- Peonia: pioenroos door A.S. Nijhuis-Bouma, uit het blad *Amphora* *pag. 30*
- HAGAMUN 2016 door Bhupinder Singh (e.e. 2013) *pag. 34*
- "Srebrenica, de verraden stad": Bekroond profielwerkstuk. *pag. 36*

LETTERS FROM ABROAD:

- Ernst Huijer vanuit Beiroet *pag. 39*
- Romil Tsesmelis vanuit Kuala Lumpur *pag. 41*
- Thierry van Bennekom vanuit Brisbane *pag. 46*
- Welmoed van Deen vanuit Los Angeles *pag. 48*
- Vincent van Gerven Oei vanuit Tirana *pag. 50*

DIVERSEN:

- Verslag Reunork 2016 en Wijnproeverij *pag. 52*
- Verslag lezing Herman Schaper *pag. 52*
- Hulde aan de oude rector *pag. 53*
- Aankondiging Samenzang bij 105 jaar Socialiter *pag. 54*
- Socialiter boeken top 10 *pag. 56*
- Foto's lerarencorps 1983-1984 *pag. 57*
- Foto eindexamenklas *pag. 60*

HERINNERINGEN AAN HET HAGANUM:

- Joost van Rossum: "Een deftige school in het begin van de jaren zestig" *pag. 61*
- Simon van Dijk: "Hoe ik op het Haganum kwam" *pag. 62*
- Daniella Gidaly: "Mijn Haganum" *pag. 64*
- Daniella Gidaly: "Over de muntenversameling" *pag. 64*
- Els van Dijk-Schrijvers: "Verkiezingskoorts" *pag. 65*
- Els van Dijk-Schrijvers: "Fanclub voor Charuranga" *pag. 66*

MORTUI *pag. 68*

REDACTIONEEL

Beste lezers,

Voor u ligt het nieuwe nummer van Socialiter, het verenigingsblad voor oud-leerlingen van het Gymnasium Haganum. U heeft er lang op moeten wachten. In het afgelopen jaar heeft een aantal van u contact gezocht met het bestuur van de vereniging vanwege het feit dat het blad uitbleef. Het was dus duidelijk dat er op het verenigingsblad gewacht werd. Aan het niet uitbrengen van Socialiter heeft een aantal zaken ten grondslag gelegen. Het meest bepalende hierin is geweest het niet uitkomen van de gedenkbundel „Bint” na het lustrum in 2014. Het idee was toen een boekwerk met materiaal van oud-leerlingen uit te brengen. Wegens omstandigheden, waaronder een tumultueuze periode na het lustrum Bint in 2014, is het boekwerk niet tot stand gekomen. Natuurlijk zijn we daar allemaal teleurgesteld over, maar gelukkig zit de vereniging nu weer in de lift. De uitgave van dit nieuwe nummer tonen wij u dan ook met trots en met gepaste opluchting.

Inmiddels is het bestuur weer op volle sterkte en is er de afgelopen maanden niet stil gezeten. Zoals u gemerkt heeft, hebben we ook weer het innen van contributie opgepakt. Juist vanwege het feit dat we de afgelopen jaren niet hebben kunnen leveren wat u van uw vereniging mag verwachten, is op de ledenvergadering begin dit jaar besloten de contributie te verlagen naar een bedrag van EUR 15,00 voor 2016. Het geld dat we binnenkrijgen

willen we zo goed mogelijk besteden. Daarom maken we steeds meer gebruik van e-mail. Uitnodigingen voor lezingen, een gezellige avond of een specifieke activiteit verzenden wij het liefst via e-mail. Simpelweg omdat het kosteloos is en omdat er in korte tijd veel leden mee bereikt kunnen worden.

Het hebben van een goed onderhouden ledenadministratie is ook van groot belang. Ook hier bleek wat sprake te zijn van achterstallig onderhoud. U zou ons enorm helpen door uw gegevens aan ons te bevestigen. Te denken valt aan uw voorletters, examenjaar, adresgegevens, telefoonnummer en e-mailadres. Wilt u ons helpen, geef uw gegevens dan ter controle door op abactis@socialiter.nl.

En nu dan naar de leuke zaken: wat heeft deze uitgave te bieden? Het is een verrassende samenstelling van oud en nieuw. Een aantal inzendingen, die waren gedaan voor „Bint”, hebben we nu in deze uitgave opgenomen, natuurlijk met instemming van de schrijvers. Ook staan foto's opgenomen van het lerarencorps begin jaren 80. Verschillende interviews hebben plaatsgevonden onder andere met lerares Lagoutte. Een samenvatting van de lezing door de heer R. van der Waall over een wiskundige cornetto laat de bèta-radaren draaien. Het verslag van de speech van scheidend rector Kloeg is orenstrelend en op verzoek van een verenigingslid beginnen we nu ook met een heuse boeken-top 10 waarin de „moetjes” op het gebied van literatuur

in verschillende talen worden aanbevolen. Van zeer recente datum is het inmiddels bekroonde werkstuk van Kasper en Sweder, bijna-oud-leerlingen van het Haganum, over de genocide in Srebrenica.

Het mag duidelijk zijn: dit nummer van Socialiter biedt voor ieder wat wils en is voor alle leeftijden interessant.

Als laatste natuurlijk een oproep: een vereniging bestaat voor en door haar leden. Dus lever vooral ook kopij aan voor het volgende blad. We willen u niet meer zo lang laten wachten!

Namens het bestuur wens ik u veel leesplezier.

Jacqueline van Olst-Walsmit (e.e. 1984)

VAN DE PRAESES

In Plato's Lysis spreekt Socrates over ware vrienden die gemeenschappelijk streven naar het goede. Het motief van vriendschap (philia) tussen goede mensen is echter onduidelijk, want iemand die goed is, is zichzelf genoeg en heeft geen vrienden nodig. Het doel van vriendschap lijkt te zijn om het goede in vrienden te bevorderen. Ware vriendschap is gebaseerd op de rede, gemeenschappelijke liefde tot wijsheid en streven naar rechtvaardigheid, aldus Socrates.

Ik herinner me een levendige discussie hierover in de klas bij lerares Grieks Hermine Westerouen van Meeteren. Eind jaren zestig, volop flower power tijd en hoewel de hippiecultuur niet bepaald overheerste op het Haganum, vonden wij deze benadering veel te rationeel. Gaat het bij vriendschap niet in de eerste plaats om dat ondefinieerbare gevoel van herkenning, in modern jargon die klik, dat gevoel van eeuwige verbondenheid.

Vriendschap en verbondenheid, dat is de rode draad door de verzameling van herinneringen en ideeën die nu voor u ligt. Die kracht is er altijd geweest en wordt weer zichtbaar in de ervaringen en ideeën die door oud-leerlingen van verschillende generaties op schrift zijn gesteld. Van de jongste – vers van de pers-alumni Sweder Steensma en Kasper Raphael (e.e. 2016) tot de oudste Roefie Hueting (e.e. 1948), geven alle bijdragen een persoonlijke inkijk in wat de vorming door ons gymnasium voor hen betekend heeft.

Onze abactis memoreerde het al: het bestuur heeft een tumultueuze tijd achter de rug. Inmiddels hebben we versterking gekregen van een bloeiend jongerenbestuur en maken de sociale media het eenvoudiger om de contacten te onderhouden en te versterken.

We werken waar mogelijk en zinnig samen met de school. Het gezamenlijk vieren van het lustrum van ons Socialiter lied in 2017 is daar een voorbeeld van.

De lezingen (onder meer van Robert van der Waall, Herman Schaper), de

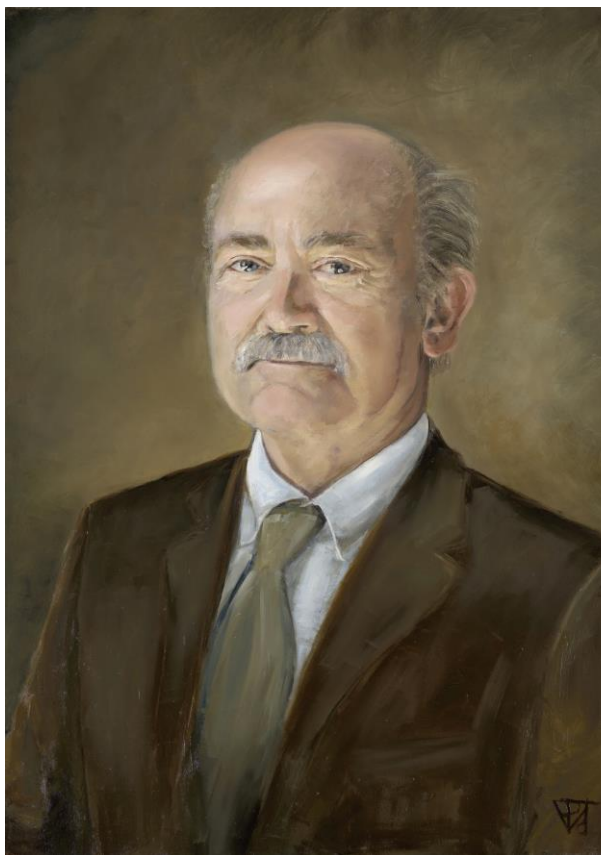
bijeenkomst van Reunork met uitvoering en wijnproeverij (zie over dit alles elders in het blad), de jongerenborrels en de druk bezochte algemene ledenvergadering laten zien dat Socialiter leeft.

Dat zo velen van ons zich bereid hebben getoond hun bijzondere band met ons Haganum op schrift te stellen, zodat wij u dit nummer kunnen aanbieden, is het mooiste bewijs van uw aller vriendschap en betrokkenheid.

Marion Drielsma (e.e. 1973)

ARTIKEL

HET EVENBEELD VAN KLOEG

Portret van Goof Kloeg

Socialiter sprak met Pauline in haar gezellige huis met atelier aan de Johan van Oldenbarneveltlaan in het Haagse Statenkwartier. Pauline is trots op het resultaat: een klassiek statieportret in olieverf dat tot in lengte van dagen zal herinneren aan de twee decennia waarin Goof Kloeg aan het roer stond van het Gymnasium Haganum.

“Het viel niet mee om de heer Kloeg te vangen,” vertelt Pauline Vos – de Tombe. “Eigenlijk moest hij er niks van hebben, zo’n schilderij. Hij zag zichzelf liever als een regisseur achter de schermen die de leraren, de echte spelers op het toneel, vooral niet voor de voeten moest lopen.”

Hoe is het zo gekomen?

“Als industrieel ontwerper tekende ik al jaren, ook naar model. Om mijn techniek te verbreden nam ik enkele jaren geleden deel aan een cursus schilderen met olieverf bij Arjen van Gent van Atelier St. Lucas aan de Helmerstraat in Den Haag (www.ateliersintlucas.nl). Dat was een doorbraak. Het werken met het eenvoudige palet van oude meesters voelde als thuiskomen. Voor ik het wist had ik de smaak te pakken en kreeg ik mijn eerste opdrachten voor portretten. Als portretschilder ben ik min of meer autodidact, gedreven door passie en perfectionisme. Daarbij ga ik telkens op zoek naar het juiste licht, beeld en kleurgebruik om het karakter en de emotie van het object zo treffend mogelijk weer te geven. Het sprak dan ook voor zich dat ik zou meedoen aan de kunstroute vorig jaar april door het Statenkwartier. Hoewel ik het Haganum sinds jaar en dag goed ken via mijn man, drie zoons en twee zwagers (allen leerling/alumnus), had ik niet in de gaten dat economieleraar Eric Peters zich met zijn echtgenote tussen het publiek bevond. Achteraf bleek dat ook rector ad interim Joke Gaasbeek–Luursema zich sterk heeft gemaakt om haar voorganger te strikken zich te laten vereeuwigen.”

Wilde hij echt niet?

“Nee, hij vond het een onnodige uitgave, niet meer van deze tijd en nergens voor nodig. We kwamen de eerste sessies dan ook niet verder dan kennismaken, onder het genot van een kopje koffie. Daar heb ik veel van geleerd. Niet alleen over de persoon Goof Kloeg maar ook over het

belang van een solide vertrouwensband voor het schilderen van een treffend portret. Een goed portret is immers niet zomaar een momentopname maar een weergave van een levensfase, misschien zelfs van een heel mensenleven. Op een gegeven moment begon hij los te komen, te poseren en werd hij zelfs benieuwd hoe het zou gaan worden.”

Was hij tevreden met het resultaat?

“Ja, hij herkende zichzelf goed erin en bleek verlost van zijn zelfopgelegde bescheidenheid. Zijn partner was geroerd door de gelijkenis met zijn blik. “Precies zijn ogen,” zei zij. Het portret was klaar en daarmee leek het project afgerond. Alhoewel .. nu moest het nog worden onthuld op school in de kamer van de rector. Dat heeft nog enkele maanden geduurd.”

Pardon?

“Waarom precies, is mij niet bekend. Misschien doordat er intussen weer een wisseling van de wacht had plaatsgevonden maar uiteindelijk heeft de nieuwe rector, Hanneke ten Hove - Lugtenburg, met hulp van Socialiter een bijeenkomst georganiseerd in februari 2016 om het schilderij te onthullen. Dat was een mooie happening waarin nog eens bleek hoe belangrijk Goof is geweest voor de school. En omgekeerd. Hij was dan ook zichtbaar geëmotioneerd.”

Zo hebben wij het ook beleefd. Nog iets tot slot?

“Ik ben blij en dankbaar dat ik dit voor zo’n bijzonder mens en voor zo’n bijzondere school heb mogen doen.”

Voor meer informatie:

Pauline Vos – de Tombe
Portretschilder / klassieke olieverf schilderijen
Johan van Oldenbarneveltlaan 82, Den
Haag Telefoon: (m) 06 – 34030244
E-mail: info@paulinevosdetombe.com
Website: www.paulinevosdetombe.com

DE NIEUWE RECTOR

Interview met mr. drs. J.M. (Hanneke) ten Hove-Lugtenburg MEM, rector h.t. van het Gymnasium Haganum door de redactie. Foto door Twan Thio (e.e. 2016)

Hoe bevalt het?

Het bevalt goed en ik heb me al heel snel thuis gevoeld. Dat hoor je ook van nieuwe leerlingen en ik kan dat alleen maar beamen. De school is niet groot en het gebouw is overzichtelijk. Graag zou ik

CV Hanneke ten Hove-Lugtenburg
Geboren in Den Haag in 1966.

Rechten gestudeerd in Leiden.

Later in deeltijd Nederlands gestudeerd.

Altijd in het onderwijs werkzaam geweest, maar in verschillende schooltypen en op verschillende posities.

Woont in Leiden, is getrouwd en heeft vier dochters, variërend van 22 tot 17 jaar

meer leerlingen bij naam kennen. Dat valt als nieuwkomer niet mee.

Wat was de grootste verrassing?

De rust in de gangen. Ook al bewegen 770 leerlingen zich tegelijkertijd elke 50 minuten door het gebouw, toch verloopt dit zelden chaotisch.

Gaat het u vooral om kennis of meer om kunde?

Kennis en kunde zijn beide nodig, maar het belangrijkste is dat je met mensen communiceert en het contact zoekt met collega's, leerlingen en ouders.

Wat is volgens u de ideale omvang van de school en waarom?

Echt ideaal zou het zijn als alle leerlingen die bij ons het eerste jaar binnenkomen ook met een diploma de deur uit gaan. Dus zes keer 145 leerlingen. Ik vind dat je als school heel erg je best moet willen doen om leerlingen niet uit te laten vallen. Dat is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van school, ouders en leerling. Ik vind het mooi als een school heel erg zijn best doet voor leerlingen en vertrouwen schenkt.

Heeft u nog een wens of droom voor de school?

Een droom: elke leerling kan op elk moment in zijn zesjarige loopbaan bij ons werken aan een eigen onderzoeksvraag. De leerling kan hierbij begeleid worden, maar het gaat mij er vooral om dat een leerling nieuwsgierig is en zelf naar oplossingen zoekt. Het "Honours program" van de zelfstandige gymnasia waar we ons komend jaar bij aansluiten gaat uit van dit idee. In de onderbouw willen we zelf een dergelijk programma opzetten.

Een andere wens - die we op korte termijn hopen te realiseren - is dat docenten en leerlingen veel vaker dan nu, bespreken hoe hun eigen leerweg eruit ziet. Bij zo'n gesprek wordt een grote eigen inbreng van de leerling verwacht: wat heeft een

leerling van de school nodig om zich optimaal te kunnen ontwikkelen. Op het moment dat we dit soort gesprekken voeren met elkaar, ben je goed bezig als school.

Bent u streng in de leer of juist gecharmeerd van de licht anarchistische inslag van het Haganum?

Mijn streven is altijd om een voor ieder redelijke oplossing te zoeken. Streng in de leer suggereert dat er een leer is. Af en toe zal ik heus wel streng over komen, maar dat is zeker geen leidraad voor mijn handelen. Ik vind het heel goed dat leerlingen ook naar mij toe komen als ze ergens mee zitten of als ze iets willen bespreken. Dat betekent dat ik niet in een ivoren toren zit. Een school draait om het onderwijs aan leerlingen en als schoolleiding is het heel belangrijk dat je je dat blijft realiseren.

U wil de school (nog) meer laten bruisen. Dat willen wij ook. Hoe krijgen we dat voor elkaar? De school laten bruisen betekent dat er initiatieven van leerlingen en docenten ontstaan. Dat zie je nu al gebeuren en wat mij betreft mogen er nog heel wat wensen op tafel worden gelegd. Op vrijdagmiddag zou de school vol leerlingen moeten zijn die allemaal graag op school blijven hangen om daar iets te doen met elkaar waar hun interesse naar uit gaat.

Wilt u, zoals de meeste van uw voorgangers, de rit volmaken in deze functie of heeft u een andere termijn in gedachte?

Voor mij is deze baan op dit moment mijn droombaan en ik heb geen enkele intentie om op korte termijn te vertrekken. Toch

lijkt het me niet goed voor de school als ik nu zou zeggen dat ik hier de komende 18 jaar zit. Elke school verdient een rector die er volledig voor gaat en dat doe ik de komende jaren met veel plezier.

Met welke stelling bent u het eens/oneens?

Haganum is gewoon een goede school.

Eens, maar ook op het Haganum kunnen dingen verbeterd worden.

Haganum zit in de eredivisie van categorale gymnasia in Nederland.

Alle categoriale gymnasia zitten in de eredivisie op cognitief gebied, maar ook op sociaal gebied. Toch spelen scholengemeenschappen eveneens een heel belangrijke rol in onze maatschappij.

Haganum is uniek in de wereld.

Laten we zeggen: elke leerling kan uniek zijn op het Haganum en het zijn de leerlingen die het Haganum uniek maken.

INTERVIEW MET MEVROUW LAGOUTTE

Door Ani Nazari en Lidewij Tuinhout (Haganum)

Docenten komen en gaan. Dit jaar zijn er heel veel docenten bij gekomen. Zo ook mevrouw Lagoutte. Maar vergis je niet, want deze Française geeft geen Frans maar geschiedenis.

Kunt u wat over uzelf vertellen?

“Ik ben geboren en getogen op het Franse platteland. We haalden veel kattenkwaad uit, peren stelen bij de burens bijvoorbeeld. Ik was al erg gewend om in

het buitenland te wonen. Ik woonde eerder al in Spanje en Engeland. Ik ben 17 jaar geleden naar Nederland gekomen voor de liefde. In het begin werkte ik op een taal instituut en gaf ik Frans en Spaans aan volwassenen. Ik vertaalde ook Nederlandse teksten naar het Frans en Spaans. Na een jaar ging ik werken op een havo/vwo/gymnasium school in 's-Gravenzande. Na 8 jaar ging ik werken op het Erasmiaans gymnasium in Rotterdam. Ik gaf geschiedenis en maatschappijleer. Toen ik daar 8 jaar had gewerkt, vond ik het een mooi moment om te stoppen. In juni solliciteerde ik op het Haganum. Ik moest wachten in de hal waar ik de mooie zuilen en beelden zag. Ik dacht bij mezelf: ‘wow, wat zou het gaaf zijn om hier te werken.’ ”

Als u een dier zou zijn wat zou u dan zijn?

“Nondejus, ik denk dat ik een olifant zou willen zijn. Het is een heel mooi dier. Ik zie het al voor me hoe ik door de savanne

vrij rondloop. Olifanten worden ook nog eens heel oud dus dat is ook een pluspunt.

Wat valt u voornamelijk op bij het verschil tussen de Franse en de Nederlandse cultuur?

“Ik zie steeds minder verschillen, ik woon hier al zo lang dat ik me meer een Nederlandse voel dan een Française. Wat me wel erg aanspreekt is de openheid van communicatie. Ik vind het leuk om te zien dat er meer aandacht wordt gegeven aan leerlingen en dat leerlingen ook echt een plek hebben. In Frankrijk is alles veel strenger. Nederland regelt alles heel goed, soms iets te goed.”

Waarom bent u docent geworden?

“Oh la la, wat zal ik zeggen. Ik dacht altijd dat het de daad van wanhoop was, haha, maar zie me nu! Nadat ik geschiedenis had gestudeerd, wilde ik heel graag werken. Daarom ging ik lesgeven, dat was tevens mijn eerste baan. Door de jaren heen vond ik het steeds leuker worden.”

Wat is het meest gênante wat u ooit is overkomen?

“Haha, wil je het echt weten? Alors, ik was net begonnen als docent en was tegelijkertijd ook ingeschreven in een pottenbakcursus. De docent van de cursus kwam altijd bij me langs, legde een hand op mijn schouder, glimlachte naar me en zei: ‘Tering!’ Ik dacht altijd dat hij een compliment maakte. Dus ik liep op een keer door de klas en zag dat de leerlingen goed aan het werk waren. Ik legde mijn hand op de schouder van een meisje (van wie ik nog niet wist dat zij de dochter van de rector was), glimlachte naar haar en zei: ‘Tee-ring!’ De leerlingen in de klas keken me geschrokken aan: ‘Mevrouw wat zegt u nu?!’ Dus ze legden me uit wat het betekende. Later, toen ik de lerarenkamer binnenkwam (er waren trouwens veel docenten in de lerarenkamer) draaiden ze zich allemaal op hetzelfde moment om en zeiden: ‘Tee-ring!’ ”

PAUL VERHOEVEN TERUG IN EUROPA

VAN “FEEST” TOT “ELLE”

Wanneer waren de premières ook alweer; van de Poetvader, “de affaire Watergat”, “Snackbar Haganum”? 1973, ’74 en ’75. Geschoten op ouderwets super 8, met een projector die in de huiskamer goed functioneert, maar in de oude aula een wat korrelig en schemerig beeld opleverde. Wel volle zalen, maar dat kwam door het briljante script en regie van Simon Burgers, een verrassende plot en een ijzersterke cast, van leerlingen en

Door Rutger-Jan Schoen (e.e. 1976)

leraren. Iedereen stond in de rij voor een klein rolletje. We castten de leraren naar hun uitstraling: Meneer Brederveld als president Nixon; Meneer Deknatel, als schoonmaker van de douchehokjes die het lijk vindt. Zelfs meneer van den Brandhof, mevrouw Basart en rector van Duyvendijk speelden een rol.

"Feest"

De première was feestelijk. Met gepaste bescheidenheid kozen we de film "Feest" van Paul Verhoeven voor het voorprogramma.

Verhoeven heeft na Haganum korte tijd natuur- en wiskunde gestudeerd in Leiden. In een interview zegt hij dat *zijn probleem met wiskunde was dat hij het wel kon - studeren, tentamens doen, slagen - maar hij kon er niet creatief in zijn.* Hij is dan ook snel gestopt en is een succesvolle carrière in film gestart. Film werd voor Verhoeven een uitweg uit de wiskunde. Hij maakte de korte films Kopjes Koffie (1959) en Een Hagedis Teveel (1960), die opvielen door hun eigenzinnigheid. In 1960 meldde hij zich aan bij de Filmacademie, maar daar kon hij niet aarden, omdat de nadruk teveel lag op een realistische stijl van filmen. De stroom aan korte films bleek echter niet te stoppen, getuige Niets bijzonders (1961), De lifters (1962) en Feest! (1963).

"Feest", Paul Verhoevens 3^e film, speelt zich af op Haganum en heeft een simpel verhaal, sympathiek verteld. Jongen vindt meisje leuk, vindt het moeilijk haar te benaderen, durft haar eindelijk aan te spreken, en nodigt haar uit voor het Bondsfeest. Dat verloopt niet zoals hij het zich had voorgesteld en leidt uiteindelijk

tot een emotionele ontknoping in de toren. In die ontknoping spelen een jonge Joe Raphael en Jaap van der Drift en mooie rol. Een spannend script, prachtig camerawerk, mooie muziek en goed geacteerd en nog steeds, na meer dan 50 jaar prettig om opnieuw te zien.

Na "Feest" ontwikkelde de carrière van Paul Verhoeven zich in rap tempo: Na "Floris", "Turks Fruit" en "Soldaat van Oranje", was er nog "De Vierde Man" (1983) voor hij de oversteek naar de Verenigde Staten maakte. Daar volgde een serie films die hem wereldwijd beroemd maakten, maar die ik zelf nooit echt heb kunnen waarderen: "Robocop", "Flesh & Blood", "Basic Instinct". Met "Zwartboek", nu al weer 10 jaar geleden was Paul weer terug op ons continent, maar we moesten wachten tot 2016 voor een film met de intimiteit van "Elle".

Feest in 1963, en nu 53 jaar later "Elle" reken ik met "De Vierde Man" en "Zwartboek" tot zijn beste werk. Werk waarin Verhoeven maximaal gebruik maakt van de ruimte en camera en muziek op subtiele wijze gebruikt om de spanning te vergroten. De personages zijn interessant, levend en met alle complexiteit die het leven in zich heeft. In de beginscene wordt ze in haar eigen huis verkracht, terwijl haar zwarte kat het onaangedaan waarneemt. De kat wordt deel van de plot, denkt de kijker. De expliciteit van de verkrachting, die een paar keer terugkomt, staat in contrast met de rest van de film waar Verhoeven het verhaal vertelt door juist veel weg te laten.

Elle is een spannend spel tussen een succesvolle en sterke vrouw, directeur van een bedrijf dat videogames maakt en haar omgeving; vrienden, vriendinnen, collega's, minnaar én verkrachter. De hoofdrolspeelster, Michèle wordt op magistrale wijze gespeeld door Isabelle Huppert, die wij nog kennen uit onze jeugd als een mooie jonge actrice waar je gemakkelijk verliefd op werd. In films als *La Dentellière*, en later "*Une affaire de femmes*". Met haar 63 jaar heeft ze aan aantrekkelijkheid niet ingeboet. We krijgen een inkijk in het moderne Franse leven in een stad als Nantes, in een web van complexe relaties, waardoor de film je vasthoudt. Van buiten lijkt iedereen normaal, maar van binnen zie je de contrasten tussen goed en slecht, sterk en zwak, dader en slachtoffer.

In Cannes kreeg de film een staande ovatie en minutenlang applaus en was de pers laaiend enthousiast. Het is dan ook onbegrijpelijk dat de Palm toch aan "*Elle*" is voorbijgegaan.

Zijn de karakters misschien niet voldoende uitgewerkt en herkenbaar? Is het misschien allemaal iets té veel om in een film te stoppen? Ik weet het niet, maar ik ben blij dat Paul Verhoeven weer terug is. Na *Zwartboek* hadden we het vermoeden, maar met "*Elle*" is hij echt terug. Niet in Nederland, maar in Frankrijk, dus in mijn perceptie ligt nu heel Europa voor hem open. En daar zijn nog genoeg onderwerpen waar we ons veel drukker om zouden moeten maken. Als geen ander acht ik Paul Verhoeven in staat om met zijn films de ogen van de massa hiervoor te openen. En dan doet het goed te beseffen dat alle elementen waardoor Verhoeven zo'n grote filmmaker is al in *Feest* zijn te herkennen.

Een aanrader: de Box "De vroege films van Paul Verhoeven (1959-1979)"

WHY DOESN'T ANYONE SPEAK ENGLISH AROUND HERE?

Door Goof Kloeg (oud-rector)

Met de publicatie in 1917 van *On Growth and Form* legde D'Arcy Wentworth Thompson de basis voor een wiskundige benadering van de vormen van levende wezens en van vormveranderingen tijdens de groei. Hij was daarmee, zo niet de grondlegger, dan toch in elk geval een pionier van de mathematische biologie. Meteen op de eerste pagina's valt op dat de schrijver kwistig citeert uit het Latijn, het Grieks, het Frans en het Duits. Zonder vertaling, zonder voetnoten. De belangstellende lezer van honderd jaar geleden had die ook niet nodig. Ook een boek als *'Der Untergang des Abendlandes'* van Oswald Spenglers is nooit vertaald in het Nederlands. Nergens voor nodig, in 1918.

Toen ik halverwege die honderd jaar de lagere school verliet, had ik al een of twee jaar Franse les gevolgd. Op het gymnasium begonnen we in de eerste klas met Frans, in de tweede klas kwam pas Engels erbij en in de derde Duits. Beheersing van de talen aan onze taalgrenzen werd in die tijd nog zo belangrijk gevonden dat ze alle drie voor alle leerlingen, alfa's en beta's, verplichte eindexamenvakken waren.

Nostalgie

De gemiddelde Nederlander werd in het dagelijks leven nauwelijks met vreemde talen geconfronteerd. Het internet bestond nog niet en de televisie bood alleen Nederlandse zenders, tenzij je in het

zuiden of oosten van het land woonde. Een achttienjarige met een gymnasiumdiploma op zak kon echter moeiteloos Franse, Duitse en Engelse kranten lezen. Die kennis was ook nodig want je werd geacht studieboeken in die talen te kunnen begrijpen. Zo staat in mijn boekenkast, uit nostalgie, nog steeds "Stoffwechselphysiologie der Pflanzen" uit mijn eerste studiejaar. Aan het eind van de jaren zeventig heb ik nog een papieren encyclopedie aangeschaft, een Winkler Prins. Het was de eerste versie met leeswijzers in de kantlijn en daarin werd verwezen naar literatuur in het Frans, Duits en Engels of naar vertalingen in die talen. Wie een encyclopedie ter hand nam, werd geacht daarmee uit de voeten te kunnen.

Met de invoering van de Mammoetwet in 1968 werd het aantal vakken voor het eindexamen drastisch ingeperkt tot zeven. Het onderwijs in de moderne vreemde talen ontkwam niet aan de gevolgen: slechts één vreemde taal was verplicht. Aanvankelijk was de keuze vrij maar eind jaren 90 werd Engels verplicht. Vrijwel onze hele werkzame bevolking is opgegroeid met de vanzelfsprekendheid dat Frans en Duits vakken zijn die je er eventueel bij doet, als er nog plaats is in je pakket, voor je plezier of uit belangstelling; vakken voor alfa's maar niet echt nodig. En zo beginnen we allemaal trekjes te vertonen van de Amerikaan die ik lang geleden op een

Italiaans terras hoorde mopperen: Why doesn't anybody speak English around here?

Gap year

Weer een halve eeuw later is de wereld een stuk kleiner geworden. Het gap year van een 18-jarige in Australië of Nieuw Zeeland lijkt een wereldreis maar door de moderne communicatiemiddelen is hij minder ver van huis dan ik toen ik na mijn examen met de tent op de fiets naar de Ardennen ging. Als je zelf niet af en toe naar huis belde was je als van de aardbodem verdwenen. Voor noodgevallen was er Radio Wereldoproep: "Wil de familie Jansen, die in een blauwe Ford Taunus met nummerbord XX-12-34 op vakantie is aan de Côte d'Azur, zo snel mogelijk contact opnemen met de familie thuis. Mocht u de blauwe Ford Taunus met nummerbord XX-12-34 zien, wilt u dan, enz." De gap-year-student van nu kan zich 'real time' op de hoogte houden van de wederwaardigheden van familie en vrienden. Overal om hem heen wordt Engels gesproken, op de luchthavens, op de weg erheen kon je ook met Engels terecht en dat geeft de sterke illusie dat je met Engels letterlijk en figuurlijk overal komt.

Onlangs verscheen het eindrapport van het Platform Onderwijs 2032 onder leiding van Paul Schnabel. Het Platform benadrukt het belang van het Engels, van nog meer Engels. De Engelse taal krijgt een nog prominentere plaats in het onderwijs. Je kunt er niet vroeg genoeg mee beginnen. Liefhebbers van Frans en

Duits protesteren want het dreigt ten koste te gaan van die twee talen.

Honderd jaar geleden, in 1916, kon je je in Friesland, in Twente, of in Limburg prima redden als je alleen Fries, of een Twents of Limburgs dialect sprak. Alleen, als je een beetje op niveau mee wilde komen in de maatschappij, was een goede beheersing van het Nederlands voorwaarde.

Engels een must

Nu, in 2016 kun je je prima redden als je alleen Nederlands spreekt maar als je in de wereld van vandaag een beetje vooruit wil komen, dan is een goede beheersing van het Engels wel een eerste vereiste. Laten we het maar onder ogen zien: het lot dat eerder het Fries, het Nedersaksisch en het Limburgs trof, treft nu het Nederlands: het Nederlands is anno 2016 een regionale taal aan het worden. Voor de ontwikkelde Nederlander is Engels een 'must'.

De Nederlandse leerling ziet zich geconfronteerd met een taalachterstand. Zijn onderwijs heeft hij genoten in onze nationale streektaal, een taal die nog niet door één op de 30 Europeanen verstaan wordt. Wat dat betreft heeft de Duitstalige leerling meer geluk. Eén op de zeven Europeanen verstaat hem en dat in zes verschillende landen en zonder er ook maar iets voor te hoeven doen! Wat een voorsprong! Dat is voor een Nederlandse leerling zelfs niet in te halen als hij Engels leert.

Ik ben het eens met Paul Schabel. In mijn eigen formulering: door de ontwikkeling

van Engels tot lingua franca is er in Nederland sluipenderwijs een taalachterstand ontstaan en daar moeten we als de wiedeweerga iets aan doen. Maar dit mag niet ten koste gaan van het onderwijs in Frans en Duits. Een goede beheersing van de lingua franca (Nederlands in 1916, Engels in 2016) is van belang, maar dat doet niets af aan het belang van de kennis van de talen van de ons omringende landen. Quod erat demonstrandum.

Tour de France

Kijk naar onze media. Interviews voor het journaal maar ook voor een programma als Buitenhof worden vrijwel alleen nog maar in het Engels afgenomen. Naar Luxemburg, waar je even gemakkelijk met Frans terecht als met Duits terecht kan, sturen ze een reporter die geen van beide talen machtig is. En de reporter in een Maastrichtse coffeeshop alleen de klanten kan ondervragen die het Engels machtig zijn. De beroepsgroep die er zijn werk van maakt om ons te informeren over wat er in de wereld gaande is (en dat te duiden) meent kennelijk al te kunnen volstaan met Engels. Zo laat 'De Correspondent' weten: "Het boek van Thomas Piketty is nog niet in het Nederlands verschenen maar is wel in het Engels te bestellen." Maar het boek lag al een jaar in de Franse boekwinkels voordat de Engelse vertaling verscheen!

Nog bonter: Trouw stuurt een redacteur cultuur en media op pad om Michel Houellebecq te interviewen. Hij brengt verslag uit: "Ook dit interview wankelt even ernstig, als de schrijver stellig aankondigt dat hij alleen Frans wenst te

spreken. Wil hij ook niet een klein beetje Engels praten? Nee, alleen Frans, anders hoeft het voor hem niet. Een alleraardigste studente, medewerkster van het Utrechtse literatuurfestival City2City, schiet te hulp als vertaalster." Sportief om haar de credits te gunnen maar ik las het met kromme tenen. Ze hadden nog beter iemand kunnen sturen van de sportredactie, afdeling Tour de France.

Tweede ziel

Russen en Chinezen worden eenzijdig geïnformeerd maar dat gebeurt daar van overheidswege. Waarom zouden wij ons, vrijwillig, afhankelijk maken van Engelstalige bronnen? Joris Luyendijk (werkt voor The Guardian): "Britten lezen nooit buitenlandse kranten, zelfs journalisten niet. Op The Guardian kon je gewoon geen Duitstalige krant vinden. Daar lag één Le Monde en die raakte niemand aan. Ze lezen alleen elkaar." Boris Dittrich is na een verblijf in New York in Berlijn neergestreken. Op de vraag "U werkte eerder in New York, nu dus in Berlijn. Ziet u grote verschillen?" antwoordt hij: "Nou en of. Ik vind New York vrij eendimensionaal. De Amerikaanse mentaliteit is toch heel anders. (...) Amerikanen zijn echt eilandbewoners, (...) Ik heb het daar erg naar mijn zin gehad, hoor, maar ik heb er ook ontdekt dat ik een echte Europeaan ben."

Dit besef blijkt ook uit een recent artikel in NRC Handelsblad. "Dit krijgen wij niet te zien. En zij wel." "Zij", dat zijn onze landgenoten van Turkse en Marokkaanse afkomst die met hun schotel naar de

zenders uit het midden-oosten kijken. In die contreien zijn ze minder fijnzinnig als het gaat om het vertonen van gruwelijke beelden. Het stuk probeert uit te leggen waarom onze Turkse en Marokkaanse medeburgers de gebeurtenissen in het midden-oosten zo anders beleven dan wij. Logisch, zij zijn aangesloten op informatiebronnen die je niet kunt ontsluiten zonder de taal te kennen. Je dringt er niet in door met een Engels woordenboek, The Economist of met The Guardian. Je dringt in geen enkele wereld echt door zonder de kennis van de taal. Of om met Karel de Grote te spreken: “Hij die een andere taal beheerst, bezit een tweede ziel”.

Ergo

Terug naar het gymnasium. Terwijl de klassieke talen de stormen de afgelopen decennia relatief ongeschonden hebben

doorstaan, dreigt de kennis van de moderne talen te verschrallen, met alle hierboven geschetste gevolgen van dien. Daarom blijf ik pleiten voor een gelijkwaardige positie van Duits en Frans. Naast Engels uiteraard, de lingua franca van onze tijd. Duits vanwege zijn dominante positie en grote verspreiding in Europa. Frans omdat het een Romaanse taal is en een springplank naar een snelle verwerving van andere Romaanse talen. Tenslotte zijn dit ook de talen die aan ons eigen taalgebied grenzen en - naast de virtuele - is er nu eenmaal altijd nog een fysieke wereld. Mocht deze restauratie (nog?) niet haalbaar zijn voor het gehele voortgezet onderwijs, stel ik voor dat het gymnasium alvast die weg opgaat.

Goof Kloeg, Rector van het Gymnasium Haganum 1994 – 2014.

HERINNERINGEN AAN EEN GYMNASIUM IN OORLOGSTIJD Door Roefie Hueting (e.e. 1948)

Dit wordt onvermijdelijk een ik-verhaal. Het verzoek was iets te schrijven over ons gymnasium in oorlogstijd, wat impliciet betekent: wat was er toen anders dan nu? Dat vergt, beschrijvend, niet meer dan een paar alinea's. Maar als ik het koppel aan mijn indrukken en belevenissen uit die periode en hoe dat de rest van mijn leven heeft beïnvloed, dan is er stof genoeg voor een artikel.

Tijdens en deels ook vlak na de Duitse bezetting was er, anders dan nu, weinig

afleiding. Radio was verboden (maar bij mij thuis werd in een kast naar de zwaar gestoorde Engelse zender geluisterd) en de TV moest nog komen. We moesten bijna alles zelf doen. Dat culmineerde in de Bondsmiddagen en -avonden. Daar werd cabaret gebracht door Ernst Pfeiffer en Fred van der Weerd, Schubert gezongen door Ank Borleffs, piano gespeeld door Aleid Margadant en toneel gespeeld door Annemarie Heyligers en Stefan Felsenthal. In die tijd was iedereen lid van de Bond van Haagse Gymnasiasten (BvHG), ik ken

niemand die geen lid was. Nu ligt dat percentage lager. Die Bondsuitvoeringen, daar werd naar uitgekeken, het waren hoogtepunten in het schoolbestaan. De aula, die is afgebroken, was altijd bomvol. Iets soortgelijks is er nu niet meer. Ook puur spannend in die zelfde aula waren de verkiezingen van het Bondsbestuur. Ik werd geen bestuurslid, maar kreeg als taak de oprichting van een sportvereniging. Dat mondde uit in atletiek, handbal en voetbal op het veld achter de Leegwaterstraat, met hulp van oude talen leraar Kamp, een geduchte tien kilometer loper. Daarnaast werd tafeltennis georganiseerd in de jongensgym, met eens per jaar een toernooi in beide gymzalen met na afloop een thee dansant. Ik zie me nog op de bakfiets rijden met ping pong tafels en kratten limonade. Die club zal nu wel niet meer bestaan. Nog in mijn tijd werden door leraar Nederlands Damsteegt het schoolorkest en het schoolkoor opgericht. Het orkest is voortgezet door Brans, het koor bestaat niet meer. Samenvattend: in en vlak na de oorlog speelde een groter deel van je leven zich af op het gymnasium, dat deel was intenser dan het nu is.

Jazz

Het toeval en hoe je daarop reageert bepaalt voor een groot deel je leven, dat heeft zeker voor mij gegolden. In 1942 moest ons gezin evacueren vanwege het graven van een tankgracht. Op de zolder naast ons was Bob Leenaart terecht gekomen, *de* jazzplatenverzamelaar van Nederland. Met mijn oor tegen het beschot luisterde ik ademloos naar Ellington, Morton, Armstrong, Beiderbecke, Billy en Bessie. 's-Avonds klom ik over het dak

naar hem toe, want na 6 uur mocht je niet meer buiten komen. Ik begon wat ik hoorde na te spelen op mijn moeders piano. Op Bevrijdingsdag, 5 mei 1945, werd ik uit mijn huis gehaald en op een in elkaar getimmerd podium gezet voor het opluisteren van een van de straatfeesten die in heel Nederland werden gevierd. Op dat podium ben ik gebleven, eerst alleen en als trombonist in een orkest, later 52 jaar met mijn eigen orkest en nu weer alleen.

Ik speelde vaak op de oude piano in de jongensgymnastiekzaal. Ik hoorde daar ook met ontzag Frank Kooman en Peter Greve spelen. Met beiden ben ik bevriend gebleven. Frank heeft conservatorium gedaan maar is daarna, mede op advies van zijn mentor, doorgegaan met zijn poppentheater. Frank was uniek: hij sneed zijn poppen, maakte de teksten, schreef daar de muziek voor en bouwde eigenhandig zijn theater. We zagen elkaar regelmatig. Hij is er niet meer. Peter kwam ik alleen af en toe tegen, maar nu is er meer contact. Hij heeft gewerkt als gepromoveerd chemicus, heeft daar een punt achter gezet en is nu volledig musicus, als componist, arrangeur, dirigent en pianist. We hebben hem zijn spel vorig jaar kunnen beluisteren als onderdeel van zijn Socialiter lezing over muziek, heel mooi.

Tekenend voor de periode waarop ik op het gymnasium zat zijn de volgende voorvallen. Ik zat eens te spelen in de gymzaal toen een van de leraren binnenkwam. Hij liet me beleefd mijn stuk afmaken en zei toen letterlijk: "Je bent blond, zelfs hoogblond" en daarna met

boze, afkeurende stemverheffing: “en je speelt *zwarte* muziek.” Ik was zo verbouwereerd dat ik er niet op reageerde. Des te meer heb ik er later over nagedacht. Die leraar vertolkte zeker de gevoelens van een deel van het gymnasium in die tijd, zowel leraren als leerlingen, dat had ik al aangevoeld. Dat is nu zeker niet meer het geval, een hele vooruitgang. Wel beschouwd was de kritiek van die leraar een compliment voor mijn spel. Jazz is een samensmelting van de muziek van twee culturen, de Europese en de Afrikaanse. Europees zijn de harmonisatie en instrumentatie, Afrikaans zijn de ritmiek inclusief de timing en de intonatie. Alle muziek vergt inleving. Afgaande op wat die leraar zei was ik voor wat betreft de ritmiek al aardig op de goede weg. Muziek is abstract en heeft geen kleur. Als ik geen jazz mag spelen mogen Aziatische violisten geen Mozart concours winnen. Ik heb dit op de liner note van een CD gezet en die gestuurd naar de destijds gevierde zwarte Franse klassieke zangeres Barbara Hendricks, die de Cum Laude Award 1994 ontving. Ik kreeg prompt een van haar opnamen met een aardig briefje terug.

Trauma

De zo genoemde politionele acties in 1947, 1948 en 1949, in het op 17 augustus 1945 uitgeroepen maar niet door Nederland erkende onafhankelijke Indonesië, hebben een licht trauma bij mij achtergelaten. Nederland stond massaal achter die acties, alle politieke partijen op één na hadden er vóór gestemd. Mijn broer vocht mee. Ik was er met hart en ziel tegen. Ik vond het een koloniale oorlog en onze tegenstanders vrijheidsstrijders. We hadden net zelf een

vrijheidsstrijd achter de rug en vóór 1940 hadden zich in Nederlands Indië al genoeg incidenten voorgedaan waaruit duidelijk verzet tegen de Nederlandse overheersing bleek. Ik vond het onbegrijpelijke *double think* en zei dat ook hardop. Daar werd ook op school uiteraard afkeurend op gereageerd. Maar het heeft op school mijn contacten niet verstoord, noch met leerlingen noch met leraren, net als bij het spelen van jazz. Het gymnasium was ruimdenkend en is dat nog steeds. Daarbuiten en thuis was het anders. Ik heb me geïsoleerd gevoeld. Mijn vader verbood me, terecht vond ik, over mijn ideeën te schrijven aan mijn broer. Maar die kwam thuis met gedocumenteerde gevallen van oorlogsmisdaden volgens de conventie van Genève en met de conclusie dat overbodig geweld niet incidenteel maar structureel was. Zowel het een als het ander is, na aanvankelijk hevige verontwaardiging, nu, zeventig jaar later, algemeen geaccepteerd. In de pers is de term ‘politionele actie’ vervangen door ‘koloniale oorlog’.

In 1943 vroeg een meisje uit een hogere klas me om lid te worden van de natuurstudie vereniging NJN. Ze vroeg dat namens Schierbeek, onze leraar biologie, zei ze. Ik antwoordde geen lid te willen worden van een vereniging waarin Joden geen toegang hebben. Dit kwam bij Schierbeek terecht als ‘Roefie zegt dat Schierbeek een NSB-er is’. Het werd een hele heisa. Tenslotte werd mijn vader door de schoolleiding opgeroepen. Die heeft het kunnen sussen. Twee en dertig jaar later promoveerde ik, ook internationaal als eerste, op de relatie tussen de voor de mens onmisbare functies

van natuur en milieu en de groei van de in het nationaal inkomen gemeten productie. De studie kreeg veel aandacht, ook in de pers, binnen en buiten Nederland. Ik dacht toen: misschien leest Schierbeek het, ik ga hem bellen. Hij bleek een paar dagen voordien te zijn overleden. Ook nu nog vind ik dat jammer.

Mijn klas kreeg Grieks van mevrouw Van der Toolen. Bij Homerus kregen we synoniemen proefwerken. Twintig fouten betekende een nul en ik kwam nooit beneden de dertig fouten. Op een lustrum zei iemand met een eindexamenjaar van een jaar of tien later dan het mijne: 'Van der Toolen vermoordde Homerus, in tegenstelling tot Van Gelder'. Het klonk hard maar ik dacht 'verrek, hij heeft gelijk'. Mijn indruk is dat leerlingen nu veel meer durven zeggen dan de generatie uit de oorlogstijd en ik vind dat een vooruitgang.

Liefde

Wat verliefdheden betreft zal het gymnasium in oorlogstijd wel niet verschillen van het gymnasium hinc et nunc. Maar als ik mijn krant (NRC) mag geloven gaan ze fysiek verder dan toen. Ik ken uit de periode 1942-48 alleen maar platonische. Ik was verliefd op Truusje Schenk, met wie ik nog steeds contact heb. Dat liep niet echt goed af. Maar het leidde wel via een omweg tot iets wat mijn leven in hoge mate heeft bepaald. Ik werd bevriend met Truus haar vader. Victor Schenk was een erudiet, veelzijdig en uiterst beminnelijk mens van wie ik veel heb geleerd. De gesprekken met hem hebben me bewogen een jaar na mijn alfa examen het bèta examen te doen. Zonder

die bèta kennis had ik het onderzoek naar de relatie tussen milieu en groei zeker niet kunnen doen. Ik heb daaraan sinds begin jaren zestig mijn leven gewijd. Het gaat daarbij, op zijn kortst gezegd, om de bedreiging van onze planeet door een verkeerd geloof in een verkeerd geformuleerde groei. In het multidisciplinaire groepje waarmee ik eind zestig startte waren de ex gymnasiasten (uit Groningen, Amsterdam en Utrecht) sterk oververtegenwoordigd. Toeval, of niet?

Op jubilea van het gymnasium en van de Bond speelde ik sinds 1947 piano op een geïmproviseerd podium in de hal aan de kant van de rectors kamer. Dat is zo gebleven ook toen de naam van de school was veranderd in gymnasium Haganum. Het was een traditie geworden. Wie me wilde horen ging in de buurt van het podium zitten, wie ongestoord wilde praten deed dat een paar meter verderop. Muziek moet dienstbaar zijn. Op het laatste lustrum is daar verandering in gekomen. Het Socialiter bestuur had in de hal een combo neergezet dat een afstotelijke ongedifferentieerde rot herrie produceerde. Zo ontzettend hard dat een gesprek onmogelijk was en je ook niet meer kon horen wat er werd gespeeld. Misschien wilden die gymnasiasten graag met hun tijd meegaan? Als dat op die manier moet is het forse achteruitgang ten opzichte van 1942-1948. Ik stel het huidige Socialiter bestuur met klem voor de traditie te herstellen en Floris Kappeijne van de Copello te vragen bij lustra in de hal te spelen. Hij speelt eigentijdse jazz en doet dat uitstekend. Er is dan weer vooruitgang.

Ik zelf zal er dan zijn voor een paar stukjes tradjazz als entre act.

Misschien het meest interessante van dit stukje tekst is de vraag waarom mensen zich verbonden blijven voelen met het gymnasium. Ik zal proberen daar een antwoord op te geven dat deels algemeen is, deels alleen op mezelf slaat. Het gaat om de meest gevoelige en ontvankelijke periode van je leven. Je verwerkt de eerste indrukken van de wereld waarin je leeft. Ik leerde de muziek van Bach kennen. Je beleeft je eerste verliefdheid. Het was de enige periode uit mijn leven waarin ik in een groep van wel en niet gelijk gestemden leefde met wie je het ongedwongen eens en oneens kon zijn, want daarna had ik nauwelijks tijd voor contacten omdat ik 12 uur per dag in de weer was met de verschillende dingen die ik deed; dat is tamelijk uitzonderlijk. De vriendschappen

uit die tijd waren blijvend en gingen over op kinderen en kleinkinderen; dat is niet uitzonderlijk. Ik denk hierbij aan Rob Hanemaaijer met wie ik veel lief en leed heb gedeeld. Aan Harry Snijders. Aan Aart Steffelaar die een paar klassen hoger zat en met wie ik een orkest opzette waarin ik trombone speelde en dat optrad in het eerste jazzfestival in Nederland in het Lido in Amsterdam; bijzonder is de vriendschap met zijn kleindochter Aubrey Snell, een begaafd klassiek saxofonist. En aan Frank Kooman, Peter Greve en de pianiste Truus Schenk die ik al noemde.

Mijn gymnasium tijd viel in en na de oorlog. Ik zie verschillen met nu maar meer overeenkomsten. Deels heb ik moeten gokken, want de school van nu ken ik alleen uit gesprekken met leerlingen en leraren tijdens een lustrum. Ik hoop toch een indruk te hebben gegeven.

HAGANUM, GODSDIENST EN RUSSISCHE LITERATUUR

Door Joost van Rossum (e.e. 1967)

Het is wonderlijk te beseffen, na zoveel jaren, hoe mijn verdere levensloop toch meer banden met het Haganum, mijn eerste *Alma Mater*, blijkt te hebben gehad dan ik ooit heb kunnen bevroeden. Net als zovelen met mij, keek ik nog nauwelijks naar mijn oude Moeder om, nadat ik het eindexamen had gehaald en dacht eindelijk “vrij” te zijn! En toch...

Opgegroeid in een pastorie (mijn vader was vrijzinnig predikant) heb ik altijd een zeker zwak behouden voor alles wat met geloof en de kerk te maken heeft. Den

Haag is wat dat betreft ideaal: je kunt geen kerk of religieuze stroming bedenken, of je vindt het daar! Mijn ouders lieten mij volkomen vrij om mijn geestelijke zoektocht te maken. Met die gesteldheid kwam ik aan op het Haganum in 1960. Het begin van de sixties: de secularisatie en ontkerkelijking begonnen hun intrede te doen. Op het Haganum heerste een humanistische sfeer: het vak godsdienst of bijbelkennis werd niet gegeven (daarvoor moest je naar “het christelijk”) en over religieuze onderwerpen werd,

althans in de klassen waarin ik zat, niet op een diepere manier gesproken. Misschien was het anders in de befaamde discussies met Dr. Jan van Gelder, waar in *Socialiter* over is geschreven, maar ik behoorde helaas niet tot die kleine elite van bevoorrechten.¹ Hooguit werden deze onderwerpen even aangeroerd in de geschiedenislessen van Jan de Voogd, en in de lessen kunstgeschiedenis werd uitgelegd wat een ikoon is, uiteraard zonder op de theologische betekenis ervan in te gaan. De Griekse en Latijnse literatuur stond bol van “goden- en heldensagen”, maar dat was slechts een sprookjeswereld. Misschien bracht Plato je nog het dichtst bij het wezenlijke van de godsdienst. Helaas was in die jaren het lezen van de klassieken meer een gepuzzel om de vaak ingewikkelde zinsconstructies op te lossen, dan een overdracht van de klassieke cultuur. Alleen zijdelings vernam ik later dat verschillende leraren betrokken waren bij een of ander kerkgenootschap. Mijn vader kwam in een kerkdienst Brederveld (Biologie) eens tegen als ouderling, de zuster van mevrouw Westerouen van Meeteren (Klassieke talen) was predikant in de Remonstrantse Gemeente, Van den Brandhof (Natuurkunde) was Doopsgezind, en de reeds genoemde Jan van Gelder (Klassieke talen) was in zijn jonge jaren Rooms-Katholiek geworden. Hij heeft deze “bekeringsgeschiedenis” (“mijn ouders waren vrijzinnig protestant, maar ‘deden er niets aan’”) beschreven als een zuiver intellectuele weg, onder meer gevoed door de lectuur van Franse schrijvers en denkers als Claudel, Péguy, Maritain, en Bernanos.² Het zou

interessant zijn te weten, hoe hij het proces van ontkerkelijking heeft beleefd. Ik herinner me dat Jop Spiekerman, onze gewaardeerde leraar Engels, eens zei, dat Van Gelder op zijn vraag of hij nog steeds katholiek was, antwoordde: “De mensen gaan hoe langer hoe meer dood”. Hoewel enigszins humanistisch, was de sfeer toch niet helemaal anti-godsdienstig of anti-kerkelijk. De Voogd vroeg eens aan een meisje in de geschiedenisles ons uit te leggen wat het sacrament van de Biecht eigenlijk betekende. En ik herinner me een uitspraak van Spiekerman dat de oorzaak van alle godsdienst “angst” is, maar hij raadde ons ook aan om de bijbel te lezen (anders kun je een uitspraak als “the voice of one crying in the wilderness” niet begrijpen), en om eens een Anglicaanse kerkdienst bij te wonen: “de zang is er goed”. Dezelfde Spiekerman begeleidde ons op de Griekenlandreis met Hermine Westerouen van Meeteren, en hij vond het, geloof ik, wel leuk dat ik in het bijzonder geïnteresseerd was in het “Byzantijnse Griekenland”. Hij had dit antwoord van mij waarschijnlijk niet verwacht, toen hij mij de vraag stelde (misschien als grapje bedoeld) van welk Griekenland ik het meeste hield: het klassieke of het moderne Griekenland. Ja, de Oosterse Orthodoxie, daar ging mijn hart al vroeg naar uit. Hoe kwam dat zo? Verschillende factoren bij elkaar: de bibliotheek van mijn vader, het bezoek van Orthodoxe kerken in Den Haag en een bezoek aan de Russische kerk in Genève tijdens een vakantiereis met mijn ouders (er was net een kerkdienst aan de gang, die een diepe indruk achterliet op het tere kinderzieltje van schrijver dezes),

en, *last but not least*, mijn kennismaking op vijftienjarige leeftijd met Prof. Dr. P. Hendrix, hoogleraar in de Byzantinologie in Leiden. Hij was jaren lang leraar en rector geweest aan het gymnasium in Dordrecht, en vond deze interesse bij een jeugdig gymnasiast wel boeiend. Ik herinner me nog mijn eerste bezoek bij hem aan huis, samen met mijn vader. Na afloop drukte hij een Grieks boekje in mijn hand, “De Goddelijke Liturgie van onze heilige Vader Johannes Chrysostomos”. En sindsdien is het contact altijd gebleven. In de jaren dertig toog hij al naar Rusland (de Sovjet-Unie), om de Russische Orthodoxie nader te leren kennen, vooral de schoonheid van de liturgie. Hij was zo slavofiel, dat hij zich “Pjotr” liet noemen. Toen ik in Leiden aankwam, was hij net met emeritaat gegaan, maar bleef nog enkele jaren wekelijks doorgaan met een privé-college te geven over de Byzantijnse liturgie, waarvoor hij telkens weer op de vingers werd getikt door het College der Curatoren (als emeritus mocht hij immers geen “college” meer geven). Met een kleine groep getrouwen lazen we de oude Griekse liturgische teksten. Voor mij als jong theologiestudent was deze kleine “catacombe-gemeente” het enige echte theologie-college. Hendrix, als oudleerling van de filosoof Bolland, verbond zijn theologische beschouwingen over de liturgie met de oude “mysterien”, Plato en de oude Griekse kerkvaders. En wie trof ik daar in de collegebanken aan? Jawel, twee alumni van het Haganum, Arjen Looyenga (later kunsthistoricus en specialist in de kerkelijke architectuur, inmiddels overleden³) en Bert Bos (later hoogleraar

in de Middeleeuwse Wijsbegeerte in Leiden)! Mijn banden met het Haganum bleken toch niet geheel verbroken te zijn! Daar kwam nog bij, dat ik door mijn kerkelijke interesses de vrouw van mijn leraar Nederlands, Dr. Damsteegt, had leren kennen. Zij had zich aangesloten bij de Russisch Orthodoxe gemeente in Den Haag, onder invloed van een opstel dat een leerlinge van haar man geschreven had over een Paasnachtdienst die ze had bijgewoond in deze kerk. Ik kwam wel eens bij haar thuis in de laatste jaren van mijn Haganumtijd, toen Kees Damsteegt er geen leraar meer was. Het is grappig, ik heb hem een jaar gehad, in de eerste klas, en vond hem toen heel stijf en vormelijk. Het was interessant in *Socialiter* te lezen dat hij heel muzikaal was en in de beginjaren van zijn leraarschap als een vlotte, jonge leraar werd gezien!⁴ Dat had ik toen nooit achter hem gezocht, en zeker niet, dat zijn huis vol iconen hing met brandende lampjes ervoor! Nu, na al die jaren, heb ik toch enige spijt dat ik nooit de colleges over Russische literatuur in Leiden van Karel van het Reve gevolgd heb! Als jong, romantisch theologiestudent was ik teveel in de ban van Hendrix en de liturgische “mysteriën”, zodat ik voor iets anders bijna geen oog meer had. Bovendien, bij Karel miste je natuurlijk alle religieus besef. Bij zijn Niet-Geleerde Broer is dat weer naar het andere uiterste omgeslagen! Het (o ja, je moet “ut” zeggen...) was eigenlijk een bijzondere tijd, met zulke boeiende persoonlijkheden! Bij het lezen van het prachtige artikel van Alexander Münninghoff “Mijn leven met de Russen” moest ik weer aan Karel van het Reve en

de Russische literatuur denken.⁵ Ook op dit gebied staan me weer enkele Haganum-momenten voor de geest! Mevrouw Van Hensbergen (Nederlands) zei eens dat de lectuur van de novellen van Tsjechov een goede inleiding is tot het lezen van literatuur in het algemeen. En nog hoor ik de onvergetelijke Brans (Nederlands en Muziek) het verhaal “De neus” van Gogol voorlezen, op zijn persoonlijke, flamboyante manier: “Die Russen zijn meestervertellers. Ze beginnen aan een verhaal zonder te weten hoe het zal eindigen”. Hij vroeg ook eens of er iemand was die nog nooit van Dostoevski gehoord had. Enkele leerlingen staken hun hand op. Brans glimlachte goedmoedig en zei slechts, “dat is interessant”.

Vele jaren later, toen ik in New York mijn studie theologie voortzette aan een Theologisch Instituut van de Orthodoxe Kerk, volgde ik een prachtig college over “De Kerk in de Russische literatuur”, van Alexander Schmemmann, een van de bekendste Orthodoxe theologen hier in het Westen. Hij hield vooral van Tsjechov en toonde aan dat deze schrijver, hoewel misschien agnostisch, zoals velen onder de Russische intelligentsia in die tijd, zich toch niet helemaal van de Kerk had losgemaakt. Dat blijkt onder meer uit een verhaal, getiteld “De Bisschop”, dat hij twee jaar voor zijn dood heeft gepubliceerd en dat al jarenlang in zijn hoofd heeft gerijpt, zoals hij in een brief aan zijn echtgenote, de actrice Olga Knipper, heeft bekend. Het gaat over een bisschop die ernstig ziek wordt tijdens de week voor Pasen en op Paaszaterdag sterft. Het verhaal krijgt zijn bijzondere

sfeer en kleur door de beschrijving van de Orthodoxe liturgie gedurende deze dagen en het is duidelijk dat Tsjechov’s diepste intuïties hierin tot uiting komen (welke professionele slavist begrijpt dat?): de dood niet als einde, maar als overgang naar een Nieuw Leven, dat opkomt uit het levenschenkende graf, waarin “de Heer rustte van al Zijn werken”, zoals het staat in de liturgische teksten.⁶

Dezelfde Schmemmann heeft na zijn dood een *Dagboek* nagelaten, vol met theologische, literaire en maatschappelijke beschouwingen. Hij heeft Alexander Solzjenitsyn persoonlijk gekend. Hij schrijft ook over Alexander Zinovjev, waar Münninghoff het over heeft in genoemd artikel. Deze Russische dissident stond niet alleen kritisch tegenover het “sovjetparadijs”, maar, *mirabile dictu* (supinum I of II?), zelfs tegenover mede-dissident Sacharov, zoals blijkt uit het persoonlijke relaas van Münninghoff. En Schmemmann schrijft dat in het boek van Zinovjev een polemieek besloten ligt tegen Solzjenitsyn. Voor Zinovjev, aldus Schmemmann, is Solzjenitsyn een “product van Ibansk” (zoals Zinovjev de sovjet-maatschappij noemt), die zelf binnen het systeem en de mentaliteit is gebleven waarover hij schrijft.⁷ Het artikel van Münninghoff nodigt uit tot verdere studie van dit onderwerp. Zijn lucide opmerking, dat het boek van Zinovjev eigenlijk “verplichte lectuur zou moeten zijn om te begrijpen op welke voedingsbodem het Poetisme is gegrondvest,” blijkt actueler dan ooit! Misschien zouden we kunnen beginnen met het lezen van de afstudeerscriptie van onze alumnus!

In 2004 woonde ik een lustrum bij van het Haganum. Hetzelfde jaar kwam ik naar Leiden voor een herdenkingsbijeenkomst voor Prof. Hendrix, waar ik de twee reeds genoemde alumni aantrof, met bovendien Hermine Westerouen van Meeteren, mijn lerares Grieks en hellenofiele.⁸ Denkende aan dit alles blijkt dat mijn oude *Alma Mater* aan de Laan van Meerdervoort altijd, zij het op de verre achtergrond, aanwezig is gebleven in mijn leven. Na mijn verblijf in Amerika (ik heb ook nog tien jaar aan een seminarie van de Orthodoxe Kerk in Alaska gedoceerd) ben ik in Parijs terechtgekomen, waar ik doceer aan het "Institut de théologie orthodoxe Saint-Serge", dat in het begin van de vorige eeuw is opgericht door Russische emigranten. Bij het lezen van moeilijke teksten van Griekse kerkvaders denk ik nog wel eens met nostalgie terug aan mijn eerste lerares Grieks, mevrouw Van ter Toolen, die mij streng ("heb je het dan niet geleerd, dan?"), maar met veel toewijding heeft onderricht in de beginselen van deze schone taal.

Literatuur:

1. Zie de (misschien wat geromantiseerde?) beschrijving van Alexander Münninghoff in *Socialiter*, n° 6, zomer 2001, "Contacturen", p. 24-25; n°26, Juni 2012, "Neen, het is Hitler, niet Himmler", p. 26. Andere indrukken van Van Gelder als leraar in *Socialiter*, n° 7, winter 2001/2002, "Tijl Aletheiaai. Uit de tijd van rector J.C. Vollebregt" (Hans van der Geest), p. 8, en "Leraren als helden" (Wiecher Zwanenburg), p. 19-20.
2. *De Kerk die mij boeide. Ervaringen van bekeerlingen voor en na hun overgang*, redactie N.G.M. van Doornik, Het Spectrum, Utrecht/Antwerpen, 1955, p. 114-117.
3. *Socialiter* n°19, voorjaar 2008, "Mortui", p. 12.
4. *Ibid.*, n° 11, voorjaar 2004, "Herinneringen aan Dr. B.C. Damsteegt", p. 6-7.
5. *Ibid.*, n° 17, voorjaar 2007, p. 17-27. Zie ook de treffende karakterschets van zijn leermeester "Karel heeft echt bestaan", in *Uren met Karel van het Reve. Liber amicorum*, Van Oorschot, Amsterdam, 1991, p. 121-124.
6. Ik heb mijn herinneringen aan dat college neergelegd in een bundel met de lezingen die gehouden zijn op een conferentie ter nagedachtenis aan Schmemmann: "Le père Alexandre Schmemmann et Tchekhov", in *La joie du Royaume. Actes du colloque international "L'héritage du père Alexandre Schmemmann"*, réd. André Lossky e.a., YMCA Press, Paris, 2012, p. 59-69.
7. Alexandre Schmemmann, *Journal*, Syrtes, Paris, 2009, p. 585.
8. De lezingen gehouden op deze bijeenkomst zijn gebundeld in *Pjotr Hendrix (1896-1979). Leraar van Gnosis en Liturgie. Herinneringen, beschouwingen en documenten*, redactie J. Trapman, Mustèrion, Den Haag en Leiden, 2005.

DOVE TALES: Haganum in Vogelvlucht

Door André Carstens (e.e. 1980)

"Pigeons en doves", zei Jim, "dat onderscheid kennen wij niet in het Nederlands." "Verdraaid", zei ik, "nooit zo over nagedacht." Mijn zoon ging door: "doves zijn van die zoetsappige, witte duiven en pigeons, dat zijn de gewone huis-tuin-en-keuken-duiven." We waren

net op school geweest bij de viering van het lustrum, voor mij bijna veertig jaar na mijn eerste schreden, voor Jim krap een jaar na zijn eindexamen. Ik moest ineens denken aan Duijvendijk, onze rector destijds. Hij was de laatste classicus in die positie en een esoterische, allesbehalve

krachtige figuur. Breekbaar als hij was, liet deze wit-grijze duif de feitelijke leiding van de school over aan de niet veel jongere, maar immer energieke conrector Van den Brandhof. Pas vele jaren later bereikte mij de achterklap dat Duijvendijk zich niet alleen esoterisch liet gelden maar ook niet vies was van de erotiserende werking van zijn positie. Met de lerares klassieke talen in kwestie voor ogen - nou niet bepaald een Venus van Milo – heb ik nog altijd moeite mij een voorstelling te maken van deze twee tortelduifjes in actie. Hoe anders dan de duiven bij ons in de achtertuin aan de Haagse Tortellaan. Die wippen immers naar hartenlust op ons schommel- pardon: multipurpose-rek.

Pigeons of doves? Een bevriend ornitholoog – autoriteit mag ik wel zeggen - legt uit: het verschil zit 'm niet in de genen maar in de Engelse taal. Pigeons zijn vaak grauw en leven in het wild. Maar van die spierwitte duiven, zoals je die ziet rond de Blauwe Moskee van Mazar-e Sharif, dat zijn typische doves. Gelukkig zijn het er een hele hoop want Afghanistan kan nog wel wat vredesduiven gebruiken. Terug naar mijn jaren op school. Iedereen kent het silhouet van het gebouw met het karakteristieke torentje. Het torentje waarin de sleutelscene is opgenomen van 'Feest', het legendarische jeugdwerk van Haganum-coryfee Paul Verhoeven. Voor de meesten onder ons was en is het torentje een witte vlek, terra incognita. Maar er was één leerling, zo werd gefluisterd, met een sleutel. En zo kwam die sleutel op een gegeven moment in handen van mijn broer François, vast geen toeval want hij

was praeses van de Bond. Hij ging er omzichtig mee om, want de inmiddels aangetreden rector Bierman – een stuk prozaïscher dan zijn voorganger - zou de sleutel zonder twijfel in beslag nemen als hij er lucht van kreeg dat er een leerling mee rondliep.

Maar ik was nou eenmaal eigenwijs en nieuwsgierig. En zo ontfutselde ik mijn broer de sleutel, een Nemef nummer 30, en ging met mijn vriend Kees van der Vlis op avontuur. Gewoon op een schooldag, ik denk in een - mogelijk dubbel - tussenuur. Daaraan was destijds geen gebrek, overigens. We slopen naar de deur draaiden hem open en direct weer dicht, nadat we snel naar binnen waren gegaan. In de kille, verwaarloosde ruimte bevond zich een stenen wenteltrap die we zwijgend opgingen. Naarmate we hoger kwamen, werd het steeds viezer en toen we boven kwamen werd ook duidelijk waarom: de toren werd bewoond door een kolonie duiven. Hoog boven ons zagen we de kleine ramen rondom waardoor ze in- en uitvlogen. "Duiven", dacht ik toen. Met de kennis van Jim zou ik nu roepen: "pigeons". Of met mijn vader: "milieuvvervuilers", als hij weer eens een witte flats op zijn auto aantrof.

Hoe bijzonder de ronde ruimte ook was waarin we nu waren doorgedrongen, voor mij was het nog niet genoeg. Want er was nog een houten ladder waarmee je verder naar boven kon. Weliswaar te goor om aan te pakken maar ik moest en zou verder omhoog. En zo trotseerde ik in mijn eentje de smurrie en walging tot ik bovenaan was aangekomen. Duiven wild

klapperend om me heen, kennelijk verstoord door deze ruwe penetratie van hun biotoop. Daar zag ik pas goed hoe het zat: een houten luik waar je je hoofd doorheen kon steken. Eindelijk frisse lucht en een uitzicht dat ik nooit zal vergeten: mijn eerste blik op de wereld!

Halverwege de reünie gingen Jim en ik ervandoor. We hadden nog een lustrum te vieren, in de familiekring. Bovendien

begon zijn geduld met de oudere generaties op te raken. Op de fiets wreef hij zijn observaties nog even in: "Hee Pap, die leeftijdsgenoten van jou, die lijden allemaal aan dezelfde kwaal." "Hoezo?", vroeg ik. "Nou kijk", zei Jim "ze breken direct weer af wat ze net hebben gezegd." "Je bedoelt dat wij nuanceren", gaf ik hem terug; maar ik dacht: "Aj, straks leggen wij het nog af tegen die pigeons."

WISKUNDE: Wetenschap van patronen, personen en structuren

Door Robert van der Waall (e.e. 1959)

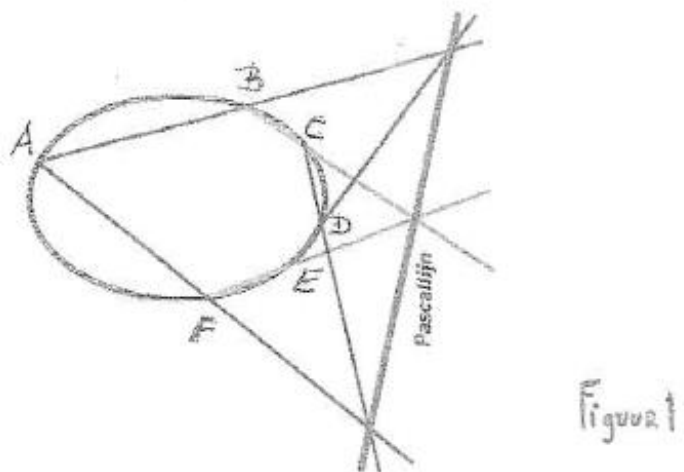
Na afloop van de voordracht ontstond bij de spreker en de voorzitter van Socialiter, Marion Drielsma, het idee om ten behoeve van een bijdrage in een toekomstige uitgave van Socialiter, een literatuurlijst over de behandelde onderwerpen te verschaffen aangevuld met zaken die ter sprake waren gekomen tijdens de voordracht. Dit alles zodanig, dat het voor een ieder interessant zou kunnen zijn om via internet of via een gang naar een boekwinkel, up to date te geraken.

Uitvoerig aandacht werd besteed aan de geschiedenis van de Griekse wiskunde, die gefloreerd heeft vanaf zo 400 v.C tot aan zo 400 n.C. Met name Euclides en Apollonius kwamen voorbij. Euclides, vanwege zijn befaamde stelling, dat er oneindig veel priemgetallen bestaan. Het grootste heden ten dage exact bekende priemgetal is $(2^{74207281} - 1)$, gevonden afgelopen januari door Curtis Cooper. Met

middelbare school logaritmenrekening wordt dan duidelijk dat dat getal zo'n 22,3 miljoen cijfers heeft; uitgeschreven op papier is dat zoiets als de afstand van Leeuwarden naar Groningen. Wat betreft Euclides fameuze beschouwingen over meetkunde, in de stijlform van: gegeven, te bewijzen, bewijs, zij hier verwezen naar het boek *The Thirteen Books of The Elements*, door Sir Thomas L. Heath. Nog altijd te koop; de inhoud kan als bestseller beschouwd worden over de wereld, nog steeds. Dan Apollonius. Hij is bekend geworden door zijn uitvinding van de kegelsneden, met daarin de zogeheten synthetische beschrijving van eigenschappen van de figuren ellips, parabool en hyperbool. Op onze school werden destijds die finesses behandeld vanuit analytische hoek gezien, door middel van de verworvenheden van René Descartes en Frans van Schooten Jr., beiden uit de zeventiende eeuw. Het daarbij gebruikte boek was geschreven

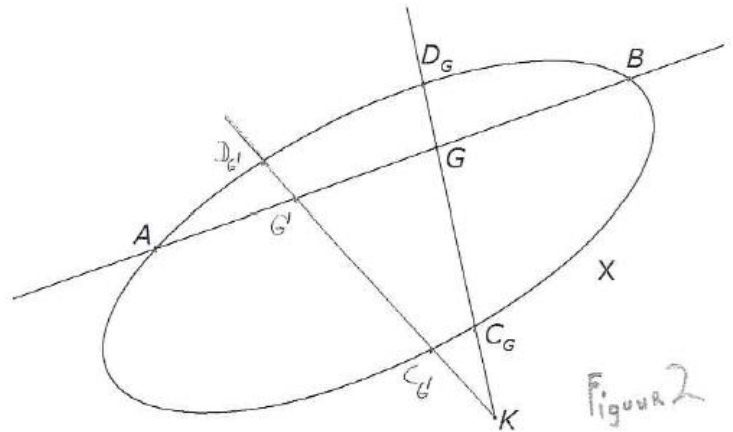
door D.J.E. Schrek, Beginselen der Analytische Meetkunde. Aldaar komen ook biografische overzichten van wiskundigen voor.

Nu zitten we in de zeventiende eeuw en komen we de figuur van Blaise Pascal tegen, die op zijn zestiende jaar een pamflet van vier bladzijden schrijft, met daarin de uitspraak (zonder bewijs, later door anderen gegeven) dat het volgende geldt. Op een ellipsomtrek geeft men zes punten A,B,C,D,E en F. Dan bekijken we drie snijpunten die als volgt zijn ontstaan: het snijpunt van de lijn door A en B en de lijn door D en E, het snijpunt van de lijn door B en C en de lijn door E en F, het snijpunt van de lijn door C en D en de lijn door A en F. Dan liggen, zo ontdekte Pascal, die drie punten op één rechte lijn! Zie bijgevoegde figuur 1.

Aan de spreker is ooit gevraagd geworden naar een gemakkelijk bewijs, begrijpelijk voor middelbare scholieren. Tijdens de voorbereiding op de voordracht reconstrueerde spreker dat thuis en ontdekte iets nieuws, dat tijdens de

voordracht als primeur gebracht kon worden. Zie de bijgevoegde figuur 2 om het volgende gemakkelijk na te kunnen lopen. Het gaat om het volgende.

Gegeven is een ellips E en een punt K buiten de ellips. Breng een lijn aan door K, die E in twee punten C en D snijdt. Beschouw een lijn door twee op E gelegen punten A en B zo, dat de lijn door A en B en de lijn door C en D elkaar snijden in een punt G. Met AB geven we de lengte van het lijnstuk van A naar B aan, enz... Beschouw KC keer KD keer AG keer BG gedeeld door (CG keer DG).

Die uitkomst blijkt dan onafhankelijk te zijn van de richting van de lijn vanuit het punt K getrokken door E heen, indien we de punten A en B op hun plaats laten staan. In de bijbel van de vlakke meetkunde is die eigenschap niet besproken. Hier wordt bedoeld het boek: Exercices de Géométrie van F.G.-M.; (F.G.-M. = broeder Gabriel Marie =

(pseudoniem-alias) voor Edmond Brunhes (1834-1916)). Het boek is in Nederland behoorlijk onbekend. Het heeft zo'n 1300 bladzijden en een dito aantal figuren in zich, is ook voorzien van veel beschrijvingen van personages en

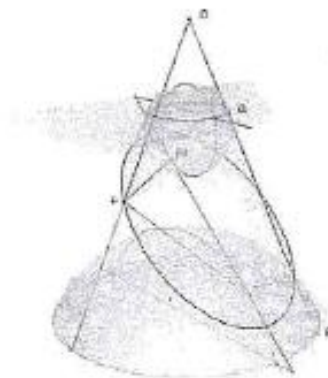
hun verdiensten voor de wiskunde. Het boek schijnt nog steeds te koop te zijn; het heeft enorm veel herdrukken beleefd sinds het eind van de negentiende eeuw.

Aandacht werd ook besteed aan de vertaling vanuit het Latijn in het Nederlands, gedaan door A.W.Grootendorst, emeritus hoogleraar te Delft en vroeger leraar op het Haganum, van het door Johan de Witt (inderdaad, de Raadspensionaris van Holland in de zeventiende eeuw) geschreven boek *Elementa Curvarum Linearum Liber Primus atque Liber Secundus*. De twee delen van Grootendorst's boek zijn achtereenvolgens uitgegeven bij het Centrum voor Wiskunde en Informatica te Amsterdam in 1997 en 2003. Het behelst hier niet alleen een vertaling, maar ook is het door hem prachtig becommentarieerd. Elk van de twee delen bevat op de rechter bladzijden de Latijnse tekst en op de linker bladzijden de Nederlandse tekst. Zeer geschikt voor vwo-ers en alle liefhebbers, aldus

Grootendorst. In het buitenland kreeg men eveneens lucht van Grootendorst's fantastische prestatie, zodat inmiddels bij Springer Verlag, Berlin, de vertaling van Grootendorst in het Engels overgezet is in boekvorm, uitgegeven in 2010.

Het zogenaamde Dandelin-ijsje in België kwam vervolgens ter sprake. Het gaat om het volgende. Als men in België een coupe ijs wil bestellen, vraag dan eens naar het Dandelin-ijsje (in Brussel de Coupe Dandelin), dat wil zeggen, een orthogonale kegel met de top naar beneden, bolletje ijs erin rakende rondom aan de kegelwand met daarop aangebracht schuin een plat koekje met daarop weer een bolletje ijs rustende, rakende rondom aan de kegelwand; dit alles overgoten met chocoladesaus en andere ingrediënten. Zie hierbij het interessante verhaal over De Stelling van België, gevonden door G.P.

Dandelin (1794-1847), zoals gepubliceerd in het boek *België + Wiskunde*, uitgegeven in 2013, auteur Dirk Huylebrouck. Voor de wiskundige achtergrond, zie figuur 3.

Figuur 3

Dandelin-bollen in een kegel rakende aan de kegelwand en de doorsnijding-ellips.

Na de voordracht kon het boek zich in grote belangstelling verheugen. Voor de inhoud van het boek, zie sprekers recensie in het tijdschrift Nieuw Archief voor Wiskunde, vijfde serie, deel zestien, juni 2015, bladzijde 146.

Speciaal kan nog verwezen worden naar de serie Wetenschappelijke Biografieën, uitgegeven door Veen Media te Diemen. Elk boek bevat de biografie van één persoon, zo'n 170 bladzijden tekst in het Nederlands, verluchtigd met foto's in kleur. Genoemd worden hier wat de wiskunde betreft, o.a. Archimedes, Aristoteles, Bourbaki, Descartes, Fermat, Galois, Gauss, Gödel, Huygens, Leibniz, Newton, Pascal, Riemann, de Sitter, Turing, Da Vinci, van der Waals. Maar ook vinden we bv. Darwin, van Leeuwenhoek, Champollion, de Curies en von Braun in de serie, die zo'n 50 boeken beslaat. Destijds voor de spreker een ware schat om te ontdekken in een achterafhoekje van de betere boekhandel. Ja, zo gaan die dingen. Elk boek van de serie is nog steeds te koop, maar men moet snel zijn. Voor de wiskunde is ook het boek Ontwakende Wetenschap van Bartel van der Waerden van belang, alsmede het recente boek Speeltuinen van de Wiskunde, een bestseller

van Bart de Smit en Jaap Top, uit 2013 en meermaals herdrukt.

Degenen die geïnteresseerd zijn in elektronisch speurwerk, kunnen onder meer terecht bij Wikipedia, de bron voor alle feitenliefhebbers. Veel biografieën van Nederlandse wiskundigen bevinden zich op de website www.bwnw.nl; in het bijzonder is daar de bijdrage over Pierre Joseph Henry Baudet (1891-1921), oud-leerling en oud-leraar van het Haganum en daarna hoogleraar te Delft, het lezen waard; tevens vanwege de daar aanwezige literatuurverwijzingen aangaande Baudet. Kijk ook eens in de website www.cultureelwoordenboek.nl. Deze laatste gaat werkelijk over van alles; zo ook is er een Hoofdstuk Wiskunde waarin begrippen op eenvoudige wijze staan gepresenteerd. En natuurlijk is de Google zoekmachine een mooie bron; er kan gezocht worden via trefwoorden.

Bij een volgende gelegenheid in de lezingencycli van Socialiter hoopt de spreker totaal andere dingen te kunnen brengen, onderwerpen welke door de beperkte tijd op 12 maart j.l. niet aan bod waren gekomen, maar wel waren voorbereid.

PLANTEN IN DE OUDHEID: PAEONIA

Pioenrood, een geneeskruid uit de oudheid

Door A.S. Nijhuis-Bouma, uit het blad *Amphora*

Ingezonden door Aviva Boissevain

Voor deze aflevering van Planten in de Oudheid is de pioen of pioenroos (Paeonia) het vertrekpunt: een vernoeming naar de geneesheer van de Griekse goden.

Kind van Hera

De wetenschappelijke naam van de pioenroos is *Paeonia* en deze naam voert terug naar Paieon (Lat. Paeonius), een van Hera's kinderen. Homerus noemt hem de geneesheer van de Griekse goden. Paieon werd als Apollo Paeonius vereenzelvigd met Apollo. Apollo op zijn beurt was de vader en leermeester van Asklepios, de god van de geneeskunde. Als geneesheer van de Griekse goden beschikte Paieon over verzachtende kruiden waarmee hij bijvoorbeeld Hades genas van de folterende pijn van de schouderwond die Hercules hem met zijn pijl bij Troje had toegebracht. Ook genas het kruid van Paieon Ares toen deze in de onderbuik was getroffen door de lans van de onstuimige Diomedes. Het van Paieon afgeleide Griekse woord *παίωνίος* betekent dan ook geneeskrachtig of genezend.

De pioenroos is vanwege de fraaie bloemen ook aan Pallas Athene gewijd en daarmee is het een jongevrouwensymbool.

'Boeket met pioenroos, anemonen, steutelbloemen en gladiolen', prent afkomstig uit een reeks van twaalf boeketten, die de Franse miniatuurschilder Jacques Bailly rond 1670 etste.

Pioenfamilie

De pioenroos behoort tot de pioenfamilie (*Paeoniaceae*) en is het enige geslacht daarbinnen, maar het omvat wel meer dan 35 soorten. De meeste soorten zijn overblijvende kruiden (vaste planten), maar er zijn ook enkele die als struik groeien en worden aangeduid als boompioen. De gemeenschappelijke

kenmerken van de familie zijn de verspreide bladen, eindstandige alleenstaande grote bloemen met 5-10 kroonbladen, 5 kelkbladen, talrijke meeldraden en kokervruchten met veel vrij grote zaden. De bloemen geuren sterk en zijn rood, roze, wit of geel.

Voordat de pioenroos in een aparte familie werd geplaatst, behoorde het geslacht tot de ranonkelfamilie (*Ranunculaceae*).

Pioenen in het wild

In Nederland komt de pioenroos niet in het wild voor, wel als cultuurplant. Ongeveer de helft van de soorten komt in China in het wild voor. Andere gebieden waar de pioen inheems is, zijn het Middellandse Zeegebied (o.a. *P. mascula*), de zuidelijke Alpen, Zuid-Europa, Oost-Europa, Azië, Noord-Amerika en Noord-Afrika. Sommige soorten zoals *P. mascula* en de boerenpioen (*P. officinalis*) groeien goed op stenige rotsachtige plaatsen. Veel pioenrozen bloeien in de periode mei-juni en de plant wordt daarom ook wel de Pinksterroos genoemd, wat ook de Duitse naam is (*Pfingstrose*).

Als na de bloei en zaadvorming de kokervruchten zich openen, trekken de zaden soms de aandacht. Deze zijn dan eerst rood, daarna blauw en ten slotte zwart. In de Utrechtse Botanische Tuin Fort Hoofddijk is dat o.a. te zien bij *P. mlokosewitschii*, een soort die 60 cm hoog kan worden en in mei bloeit met bleekgele bloemen.

Veel verschillende tuinplanten

Wereldwijd worden er in totaal meer dan

300 pioenrooscultivars als vaste plant (tuinplant) geteeld. Een derde daarvan is eind jaren '90 positief gewaardeerd als vaste plant onder Nederlandse omstandigheden. Verreweg de meeste daarvan behoren tot de Lactiflora-groep. Deze cultivars zijn ontstaan uit *P. lactiflora* zelf of uit een kruising met een andere soort. De hoogte van de cultivars loopt sterk uiteen: van 50 cm tot 120 cm. De bloemen van de meeste vasteplantpioenen zijn rood, roze en wit van kleur, waarbij rood en roze de overhand hebben. Naast een indeling op kleur is er ook nog het onderscheid naar enkele, halfgepulde en gepulde bloemen. Bij de cultivars met halfgepulde of gepulde bloemen, vindt er geen zaadvorming plaats omdat hier de meeldraden plaats hebben gemaakt voor extra bloembladen.

Toppers als tuinplant zijn 'Duchesse de Nemours', een witbloeiende cultivar met gepulde bloemen, in 1856 ontstaan in Frankrijk, 'Karl Rosenfield', in 1908 ontstaan in de VS met gepulde donkerkarmijnrode bloemen, en 'Sarah Bernhardt', een gevuldbloemige cultivar met dieproze bloemen met zilverachtige gloed, in 1906 ontstaan in Frankrijk.

Apart is 'Festiva Maxima', een gevuldbloemige cultivar waarbij de witte bloembladen een rode vlek aan de basis hebben, ontstaan in 1851 in Frankrijk. Ook de boerenpioen (*P. officinalis*) is geschikt als tuinplant, met als voorbeelden de gevuldbloemige typen 'Rubra Plena', 'Rosea Plena', 'Alba Plena', waarvan de namen voor zich spreken. Alle drie

bestonden ze al vóór 1907. Andere soorten die aan het positief gewaardeerde sortiment vasteplantpionen ten grondslag liggen zijn: *P. mascula*, *P. peregrina* en *P. tenuifolia*. *P. mascula* is een opvallende verschijning door de rode zijdeachtige bloembladeren. Een aantal *Paeonia*-soorten is onderling te kruisen, waardoor er ook hybriden zijn ontwikkeld. Bij de pioenroos als tuinplant komt de kleur geel maar weinig voor. De cultivars met gele bloemen zijn ontstaan door kruising van een vasteplantpioen uit de *Lactiflora*-groep met de boompioen *P. suffruticosa*.

Vasteplantpionen worden vermeerderd door zaaïen, scheuren of delen. Bij zaaïen kiemt het zaad vaak pas in het tweede jaar en moeten de zaaibedden worden beschermd tegen uitdroging. Pioenrozen gaan pas na 5-10 jaar bloeien en ze moeten in die periode op dezelfde plaats blijven staan. Eenmaal in de tuin moeten ze ook zo min mogelijk worden verplant. De meeste pioenrozen verlangen een zeer voedzame (klei)grond en volle zon. De soort *P. mascula* vraagt om een voedzame grond en kan tegen droogte, terwijl *P. mlokosewitchii* niet geschikt is voor zware (klei)grond. Ook de boerenpioen heeft aan een voedzame grond voldoende.

Fraaie struiken

Het sortiment boompionen is in vergelijking met de vasteplantpioenrozen zeer beperkt, maar daarom niet minder interessant. De boompionen voor toepassing in de tuin vinden hun oorsprong in de soorten *P. suffruticosa*, *P. lutea*, *P. delavayi* en *P. potaninii*. Genoemde

soorten kruisen gemakkelijk wat heeft geleid tot de hybridesoort *P. x lemoinei* (*P. lutea* x *P. suffruticosa*), terwijl er ook een kruising tussen *P. lutea* en *P. delavayi* in cultuur is. Boompionen met *P. lutea*-bloed hebben veelal gele bloemen, want *P. lutea* heeft zoals de naam al aangeeft, gele bloemen. Doordat genoemde boompioensoorten inheems zijn in China, zijn ze in ons land doorgaans ook goed bestand tegen vorst.

Boompionen kunnen gemakkelijk 1,5 m of hoger worden en hun sterk geurende bloemen tonen een palet aan kleuren: roze, rood of wit (*P. suffruticosa*-cultivars), paarsrood (*P. delavayi*) en geel (*P. lutea* en kruisingen). Een aparte verschijning is 'Joseph Rock' met witte bloembladen die aan de voet rood gekleurd zijn en waarbij de talloze gele meeldraden zorgen voor een extra accent. Een echte aanrader is *P. lutea* 'Yellow Queen', een zeer fraaie cultivar met bronsgroen uitlopend blad en in mei heldergele bloemen. Dat deze cultivar zeer winterhard is, blijkt wel uit het feit dat een plant ervan in de omgeving van Utrecht alle winters in de periode 1989-2015 goed doorstaan heeft. Boompionen worden vermeerderd door enten. Een oog (knop) van de te telen cultivar, bijvoorbeeld een *P. suffruticosa*-cultivar, wordt geënt op de wortels van *P. lactiflora*.

Shirley Temple snijbloem

Een deel van het jaar is de pioenroos ook als snijbloem verkrijgbaar. Zeer geschikt daarvoor zijn de cultivars uit de *Lactiflora*-groep 'Sarah Bernhardt' en 'Festiva Maxima' (zie de paragraaf over tuinplanten) en 'Shirley Temple', vóór

1948 in de VS ontstaan uit een kruising tussen P. 'Festiva Maxima' en P. 'Mme Edouard Doriat'. 'Shirley Temple' heeft zachtroze naar wit verbloeiende bloemen. Voor het gebruik als snijbloem komen vooral cultivars in beeld die één bloemknop per stengel hebben. Daarnaast hebben gevuldbloemige cultivars de voorkeur boven enkelbloemige. Dat is ingegeven door het feit dat bij uitval van enkele bloemblaadjes een gevuldbloemige bloem er toch nog goed c.q. niet uitgebloeid uitziet, terwijl een enkelbloemige dan meteen minder toont. Ook cultivars uit de P. officinalis-groep zijn als snijbloem in cultuur. Hun houdbaarheid van circa 6 dagen als snijbloem is wel beduidend korter dan die van bijvoorbeeld 'Shirley Temple', die wel 10 tot 17 dagen mooi blijft op de vaas.

Heilzame werking

Aan het begin van dit artikel is al aangegeven dat Paieon als geneesheer van de goden kruiden gebruikte om wonden van de goden te genezen. Wellicht was de pioenroos toen al een geneeskruid. De Latijnse naam *P. officinalis* voor de boerenpioen geeft in ieder geval aan dat deze plant in vroeger tijden als geneeskrachtige plant gebruikt werd. Dodonaëus vermeldde in dat kader dat de wortels de functie van lever en nieren activeren en laxerend werken indien ze getrokken zijn in rode wijn. Bij Plinius was het gebruik van de pioenwortel niet vrij van enige magie. Hij adviseerde namelijk om de wortel 's nachts uit te graven omdat de plant overdag door de specht werd bewaakt en deze het op de ogen van de opgraver zou hebben

voorzien. Ook werd aan de wortel een hond vastgebonden, die vervolgens met geurig gebraden vlees weggelokt werd en zo de wortel uit de grond zou trekken. Dodonaëus deed zulke verhalen af als beuzelingen, ijdel bijgeloof en goddeloze ceremoniën.

In de kruidengeneeskunde worden de gedroogde vlezige wortelstok en bloemblaadjes van *P. officinalis* gebruikt. De werking als geneeskruid berust op vernauwing van bloedvaten, vermindering van spierspanning en kramp bij zenuwstoornissen, stimulering van baarmoederspieren en bevordering van de bloedstolling. Concrete toepassingen zijn die bij jicht, darmstoornissen en epilepsie. De oude Grieken gebruikten *P. officinalis* ook al tegen epilepsie. In de homeopathie wordt het gebruik genoemd bij jeuk, kramp bij kinderen, aambeien en blaasproblemen.

Een bijzondere toepassing van het geneeskruid betreft het dragen van kettingen van pioenrooszaden waardoor bij kinderen de pijn van doorkomende tanden zou verminderen. Deze kralen werden dan ook wel tandparels genoemd. Ook werd de pioenrooswortel wel over het tandvlees van kleine kinderen gewreven.

In de Chinese geneeskunde worden *P. suffruticosa* en *P. albiflora* (Chinese pioen) gebruikt bij vaatproblemen, hoofdpijn, maagpijn en menstruatiepijn. In kloostertuinen werd de pioen als geneeskruid geteeld, wat de plant de naam Benedictusroos gaf. In met name de kroonbladen en zaden zit de giftige stof

paeonine. Met het oog op een verantwoorde dosering moet het kruid daarom alleen op voorschrift worden gebruikt, waarbij het gebruik bij zwangerschap moet worden vermeden.

Symboliek en bloementaal

Een deel van de soorten uit het geslacht *Paeonia* heeft zijn bakermat in China en zo was de pioenroos daar lange tijd het symbool was keizerlijke rijkdom, glorie en eer. Kortom, een bloem van schoonheid en liefde. De plant werd ook geassocieerd met de trots van de pauw en geen enkel insect behalve de bij durfde deze bloem aan te raken. Daarbij werd de pioenroos gezien als een yangbloem met een mannelijke uitstraling. De naam van de soort *P. masculata* onderstreept die betekenis. Zo was de pioen lang de nationale bloem van China, maar moest in 1929 plaats maken voor de pruimenboom. Toch behield de boompioen z'n status in o.a. de literatuur en kunst. Als roos zonder doornen had de pioen op middeleeuwse schilderijen een meer ingetogen betekenis, namelijk als

Mariasymbool met als kernwaarden zedigheid en bescheidenheid.

In de Victoriaanse tijd dachten de Engelsen dat er mannelijke en vrouwelijke pioenen waren. Zo zou *P. mascula* met een lange dun uitlopende wortel een mannelijke pioen zijn en *P. officinalis* met zachte gevederde bladeren een vrouwelijke. In de bloementaal heeft de pioenroos de betekenis van spijt voor een begane brutaliteit tegenover iemand. Afgeleiden van een dergelijke houding zijn verlegenheid en bescheidenheid. Ook de kleur van de pioen in uitdrukkingen zoals "een kleur krijgen als een pioen", hoort daarbij.

Personalia

Ir. A. S. Nijhuis-Bouma studeerde Tuinbouwplantenteelt en Plantenveredeling aan de Landbouwwuniversiteit in Wageningen. Ze publiceerde in diverse vakbladen over de veredeling van houtige siergewassen en schrijft voor het Nederlands Tijdschrift voor Fytotherapie. Voorts is ze samen met Jurrie Meulenhoff auteur van het boek Planten en hun legenden (ISBN 978 90 400 0709 5).

MUN 2016

Door Bhupinder Singh (e.e. 2013)

Jaren nadat ik zelf in de organisatie deed van de HagaMUN, waande ik mezelf weer in ons authentieke schoolgebouw op een vrijdagmiddag bij de zogeheten Opening Ceremonies. De reis zelf was al de herinnering waardig, om zoals van

oudsher door de binnenstad van Den Haag te fietsen op een vrijdag op weg naar het Haganum. Eenmaal aangekomen in de hal zag ik weer vreemde gezichten van verre bestemmingen die genoten van de Haganumsfeer: Prestatiegericht en Vrij.

De organisatie vanuit het Haganum, de Staff en Executive Staff rent haastig en gestresst rond, om alles op de voorgrond soepel te laten verlopen. Zo nu en dan hebben ze tijd om op te kijken en een knik te geven die naar mijn mening een blijk van waardering voor mijn aanwezigheid aangaf. Een gymnasium vol met leerlingen die ambitie, passie en een toekomstvisie uitstralen gecombineerd met kostuums die allemaal nét iets te groot zijn, dat is wat deze Haganum Model United Nations voort heeft gebracht en zal blijven voortbrengen. Ik voelde me even weer helemaal thuis en terug in 2013.

Daar waar ik bijna door mijn oortje wilde doorgeven aan de organisatie dat ik ook even kwam kijken naar de conferentie die ze georganiseerd hadden, merkte ik helaas op dat ik deze eer niet meer tot me had. Het waren de volgende generaties die nu het stokje hadden overgenomen en wederom wilden laten zien hoe ze de handtekening van hun generatie op deze conferentie gingen zetten. Een conferentie die weer eens groter, efficiënter, internationaler, gevarieerder en professioneler was dan alle jaren daarvoor. Naarmate de jaren vorderen is het ook steeds knapper hoe gymnasiasten die tegen hun eindexamens en toetsweken aan zitten dan toch de verantwoordelijkheid van zoiets groots op zich kunnen nemen. Fascinerend.

Ollivier de Leth, ondertussen een wijdverbreide noemer in de MUN wereld, presteerde het dit jaar onder de teller van Jakob (Secretary-General) een conferentie

neer te zetten met 660 delegates uit Europa, Azië en Afrika. Uiteraard werd hij ondersteund door een Staff van 32 organisatoren met functies uiteenlopend van Head of Infodesk tot aan Hospitality managers. Om de delegatie post te kunnen verspreiden en de vergaderlocaties te kunnen opzetten deden daarbij ook een 100 admins (ondersteunende leerlingen) mee met deze conferentie. Het Haganum had zelf een delegatie van 62 MUN'ers en 5 vergadervoorzitters. Uiteindelijk was het een opzienbarend project waar onder de streep 202 leerlingen van het Haganum meededen. Een derde van de school heeft zich maanden ingezet om de internationale uitstraling van hun school tot een nieuw niveau te tillen.

Een taak waar de passie van jonge leerlingen natuurlijk voortkomt uit het feit dat ze al sinds hun jonge jaren het idee van "globalisatie" op hun netvlies krijgen via smartphone schermen. Deze technologische opvoeding was nog meer te zien op deze editie van de HagaMUN. Zo werden wijzigingen tijdens de conferentie al te zien op de digitale borden die door het hele gebouw te hangen. Ook werden de resoluties gewijzigd op de touchscreen borden tijdens het debat en men kon doorgaan met lobbyen tijdens de vergaderingen. Ik vraag me terwijl ik sta mee te kijken in de General Assembly 2 af hoe dit wel nuet gaat zijn als deze scholieren straks echt de Verenigde Naties aansturen.

De Opening Ceremonies liepen soepel en de eerste dag zat er na een hoop gestress

al weer op. Aan de gezichten van de Executive Staff was aan de ene kant een opluchting te zien, omdat de conferentie nu eindelijk was geopend, maar aan de andere kant wisten ze dat dit nog pas het begin was.

Ik gaf ze de zaterdag rust van mijn waarnemingen, zodat ik op zondag goed de verschillen kon zien met het begin. Ik weet namelijk dat zulke weekenden niet zonder een stevig drankje in de avonden gingen. Er zijn veel verschillende mensen met hele verschillende achtergronden aanwezig, dus er is veel rode wijn nodig om de uitgebreide 'gespreksstof' te kunnen faciliteren.

Op zondag was het weer tijd voor formaliteit, neo-romaanse bouw, uitgebreide lunch en decadentie hoog in het vaandel. De sfeer was echter heel anders. De vermoeidheid was bijna te ruiken. Het ging allemaal net iets langzamer en de nette kleding leek niet meer de hoogste prioriteit te hebben.

Uiteindelijk bleek de HagaMUN ook nog eens 1100 euro te hebben opgehaald bij de delegates om te doneren aan Not For Sale, een fonds om kinderprostitutie tegen te gaan. Zo hebben ze een manier gevonden om met een simulatie van de Verenigde Naties toch nog wat in het echt te betekenen voor de wereld.

DE VERRADEN STAD: Bekroond profielwerkstuk

Profielwerkstuk van Kasper Raphael en Sweder Steensma (e.e. 2016)

v.l.n.r.: Kasper Raphael en Sweder Steensma

Haganum valt in de prijzen. Twee eindexamenleerlingen, Kasper Raphael en Sweder Steensma, hebben met hun profielwerkstuk over de genocide in Srebrenica de toonaangevende Onderwijsprijs van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) gewonnen. Hun werkstuk, dat zij vorig jaar hebben geschreven onder begeleiding van docent Geschiedenis Maurice Kramer, is geselecteerd uit 351 andere werkstukken als beste in de categorie Cultuur en Maatschappij. Van harte gefeliciteerd met deze prestatie, waaraan een studiebeurs is verbonden van maar liefst 2000 Euro. De winnaars hebben intussen al veel aandacht gekregen van lokale media als Omroep West en het Algemeen Dagblad. Met hun permissie drukken we hun eigen samenvatting uit het profielwerkstuk af.

Srebrenica, de verraden stad

Raphael Lemkin, een Poolse jurist van Joodse afkomst, pleitte met het oog op zowel de opkomst van Hitler als de Ottomaanse slachting van de Armeniërs tijdens de conferentie in Madrid in 1933 voor een internationale strafbaarstelling van georganiseerde moorden op bevolkingsgroepen. Hij ging op zoek naar een term die zo'n moord zou kunnen beschrijven. Het woord dat hij koos was een afgeleide vorm van het Griekse woord *genos* ('ras' of 'volk') in combinatie met het Latijnse woord *cide* ('moorden'): 'genocide'. Dit beschreef Lemkin in zijn boek 'Axis Rule in Occupied Europe', dat in november 1944 werd gepubliceerd.

Een van de meest recente genocides is de genocide in de stad Srebrenica, die ligt in

Bosnië- Herzegovina. Deze genocide vond plaats in 1995 en was een resultaat van de Bosnische oorlog. De belangrijkste oorzaken van de genocide zijn naar onze mening de economische tegenslagen op de Balkan, de opkomst van nationalistische gevoelens en groeperingen en de opkomst van het religieus nationalisme. De combinatie van deze drie heeft er namelijk voor gezorgd dat de eeuwenlang bestaande spanningen explosief tot uiting kwamen. Ook de internationale gemeenschap was zich bewust van deze grote spanningen op de Balkan en daarom voelde zij zich geneigd in te grijpen. De Verenigde Naties stelde een vredesmacht, genaamd UNPROFOR, samen die het conflict op de Balkan moest stabiliseren. De Nederlandse overheid besloot aan de vredesmissie mee te doen en op deze wijze ontstond Dutchbat, dat werd uitgezonden naar Srebrenica.

Hoewel de stad dus door troepen van de Verenigde Naties werd beschermd, werden meer dan 7000 moslimmannen vermoord door het Servische leger dat werd geleid door Ratko Mladić. Er wordt nog steeds, twintig jaar na dato, veel gespeculeerd over de fouten die zijn gemaakt voor, tijdens en na de val van de enclave. Daarbij moet een onderscheid worden gemaakt tussen fouten van de internationale gemeenschap en fouten van de Nederlandse overheid.

Een kleine greep uit de fouten van de internationale gemeenschap zijn de volgende. De gebrekkige communicatie tussen de VN, NAVO en Dutchbat, de slechte toegang tot de informatie die met

de Serven werd uitgewisseld, de slecht functionerende dubbele commandostructuren van de VN en de NAVO – de dubbele sleutel procedure – en het alom bekende probleem van de daaruit volgende geweigerde luchtsteun. De internationale gemeenschap was voorts zeer naïef ten aanzien van het probleem op de Balkan: er werd een gebrekkig bewapend en veel te klein bataljon gestuurd om het conflict op te lossen.

Wat betreft de fouten van de Nederlandse overheid zijn de belangrijkste de volgende. De Nederlandse overheid besloot mee te doen omwille van het meedoen: zij wilde onder andere het bestaansrecht van de Nederlandse militairen garanderen en een belangrijke plek in de wereldpolitiek verwerven. Daarom accepteerde zij voorwaarden die zij eigenlijk niet had moeten accepteren. Verder was het contact tussen de ministeries van Defensie en Buitenlandse Zaken tijdens de missie in Srebrenica onvoldoende, waardoor grote onduidelijk bestond over de inhoud van de missie. Daarnaast verliep toen de communicatie tussen de militaire top en de minister van Defensie, Joris Voorhoeve, stroef, waardoor belangrijk informatie niet werd gedeeld. Voorts had Nederland geen goede inlichtingenpositie, waardoor het zijn eigen troepen niet kon beschermen en

ten slotte was de militaire structuur, waarin een chef defensiestaf en drie autonome ondercommandanten de leiding hadden, verre van effectief. De belangrijkste lessen van Srebrenica zijn de volgende. Om in de toekomst te voorkomen dat een debacle gelijkend op dat in Srebrenica plaatsvindt, wordt er tegenwoordig veel beter gecommuniceerd door betrokken instanties en er wordt voor gezorgd dat er in de commandostructuur transparantie bestaat over wie de leiding heeft en wie welke taken op zich dient te nemen. Tegenwoordig wordt er daarnaast door de VN met 'overwhelming power' gehandeld in situaties als Srebrenica, om vanaf het begin van de operatie de indruk te wekken dat de tegenstander er beter aan doet zich gedeisd te houden en opdat het duidelijk is dat er niet met de VN gesold moet worden. De internationale gemeenschap gaat er tegenwoordig door de fouten van Srebrenica dus veel robuuster in en als er daarvoor geen middelen beschikbaar zijn, gelasten zij de missie af.

Noot

Als u het hele profielwerkstuk wil lezen dan kunt u dit vinden op de website van het KNAW (www.knawonderwijsprijs.nl) → Winnaars → Winnaars 2016 → Cultuur en Maatschappij → Srebrenica, de verraden stad).

LETTERS FROM ABROAD

“Intussen in Beiroet”

door Ernst Huijer (e.e. 1967)

Na mijn eindexamen in 1967, heb ik elektrotechniek gestudeerd in Delft. Amerika, als Walhalla in mijn vakgebied, trok mij aan en via een stage bij IBM ben ik terechtgekomen op de University of Florida met het doel mijn PhD te behalen. Ook leerde ik daar mijn vrouw kennen, afkomstig uit Libanon. Na mijn promotie zijn we naar Californië verhuisd waar ik ging werken bij Hewlett Packard Labs. Na zes jaar in de Golden State kreeg ik wat heimwee en via een jaar bij Thomson-CSF nabij Parijs begon ik bij Philips in Eindhoven. Begin jaren '90 verhuisden we naar Zuid-Limburg, waar mijn vrouw tot hoogleraar verplegswetenschap in

Ernst Huijer

Maastricht was benoemd. In 2003 kreeg ze de kans om bij haar Alma Mater, de American University of Beirut, de School of Nursing te gaan leiden. Ik kon daar toen elektrotechniek gaan doceren. Onze twee kinderen volgden ons in de jaren daarna zodat onze hele familie inclusief twee kleinzoons nu dichtbij ons in de buurt woont.

De Zielenvisserij, Adriaen Pieterszoon van de Venne, 1614 (Rijksmuseum)

Ongewoon, veel Libanezen zien hun kinderen na het afstuderen naar elders vertrekken, waar hun meer toekomstperspectief wacht. Dit proces van emigratie is al meer dan een eeuw aan de gang en intussen wonen er meer Libanezen buiten dan binnen Libanon. Veel van deze emigranten vinden een bestemming in landen als Brazilië, de Verenigde Staten, Australië en Canada. Vaak zijn zij en hun nazaten succesvol, denk aan namen als Carlos Slim (niet zo lang geleden de rijkste man van de wereld), Carlos Ghosn (Nissan, Renault) en Michel Temer, interim-president van Brazilië. Dat laatste is ironisch, Libanon zelf heeft door de politieke stagnatie al twee jaar geen president. Er is ergens een statistiek die de Libanezen als meest succesvolle diaspora bestempelt. Tegenover dit succes staat helaas de verarming van Libanon zelf. De economie blijft eenzijdig: landbouw, constructie (van vaak relatief dure luxe-flatgebouwen), haute-couture, toerisme, gastronomie. Industrie blijft heel beperkt. Mijn studenten zien sektarisme als het

probleem. Zij raken vaak onder de indruk van het satirische schilderij van Adriaen van de Venne over ons confessionalisme 400 jaar geleden als ik dat projecteer en vragen zich dan af hoe lang Libanon en de Levant nog moeten wachten op betere tijden. In het verleden heeft Libanon uitzonderlijk veel gastvrijheid verleend aan vluchtelingen, ongeveer een eeuw geleden aan de Armeniërs, ruim een halve eeuw geleden aan de Palestijnen en de laatste jaren aan de Syriërs. Getalsgewijs is de verhouding van de laatste twee groepen tot de Libanese bevolking een op twee. Het land blijft ook fascineren op andere gebieden. Cultuur staat op een hoog peil. Er zijn vele muziekfestivals, er is een nationaal filharmonisch orkest, er zijn veel kunstenaars op allerlei gebied. Er zijn enkele bijzondere musea. De natuur is paradijselijk: zee, strand, bergen, valleien. Een uur rijden van Beiroet brengt mij 's winters tot aan de voet van een groot skigebied. Voorlopig blijven we hier dus nog even aan de slag. Wie van jullie graag reist, zou Libanon toch hoog op het lijstje van bestemmingen moeten zetten.

MAN VAN DE WERELD (Deel 1)

Door Romil Tsemelis (e.e. 1980)

Romil Tsemelis (e.e. 1980, afgestudeerd in Frans en Japans; spreekt negen talen), woont en werkt in Kuala Lumpur (Maleisië); hij vertelt over zijn belevenissen in het buitenland.

Dames en heren, jongens en meisjes,

Voor ik tot de kern van mijn betoog doordring, vrees ik dat ik eerst even een uitleg moet geven over de reden waarom dit schrijfsel überhaupt tot stand is gekomen. Over het algemeen probeer ik meer te luisteren dan te praten, omdat je daar – zoals een wijze ongetwijfeld ooit gezegd heeft – meer van leert. Niettemin, als iemand me vraagt iets te vertellen of ergens mijn mening over te geven, dan is al gauw het hek van de dam. En dat zou hieronder ook zomaar kunnen gebeuren.

Dit is geen ingezonden brief van iemand die zomaar ongevraagd komt zeuren. Mijn

rechtvaardiging is dat ik ben gevraagd, en wel door een oude, dierbare vriend met wie ik tussen 1974 en 1980 zes jaar gymnasiaal onderwijs heb genoten. Ik heb hem weliswaar al jaren niet meer gezien, maar dat maakt als je ouder wordt eigenlijk weinig verschil. Ik ben nu 54 en als ik terugkijk naar alle mensen die ik tegen ben gekomen, uit het oog heb verloren en na jaren weer terug heb gevonden, bestaat de grootste groep nog steeds uit leerlingen van het Haganum. Ik geloof niet dat ik daarmee lijd aan ongeneeslijke nostalgie of zo. Ik heb genoeg bruggen achter me verbrand om me daarvan verschoond te voelen! Mijn verklaring is dat de jaren van je kindertijd, naar de puberteit tot jong volwassene blijkbaar enorm belangrijk zijn en diepere sporen achterlaten in je persoonlijkheid dan alles wat daarna komt.

Uit zijn korte email begreep ik dat mijn oude vriend het als (één van) zijn missie(s) ziet om het oude tijdschrift van Socialiter nieuw leven in te blazen. Nou waren we allebei destijds grote helden voor welke verloren zaak dan ook, dus ik snap best dat hij direct aan mij heeft gedacht om hem te helpen een paar pagina's van het nieuwe Socialiter gevuld te krijgen. En, zoals dat met oude vrienden gaat, kan ik hem nog steeds weinig weigeren. Tsja, sorry!

In zijn mail gaf hij me min of meer carte blanche om iets te vertellen over mijn omzwervingen van de laatste jaren, wat ik meemaak, hoe het aanvoelt etc. Hij weet dat ik sinds de herfst van vorig jaar in Maleisië zit, na een tweejarig verblijf in

Zuid-Afrika. Daarvoor waren er wat kortere “missies” (zoals ik ze ben gaan noemen, om er voor mezelf wat sjeu aan te geven), in Nederland, Zwitserland, Spanje en Portugal. Meestal had ik in deze tijd geen idee waar ik over twee weken zou zitten. Daaarvoor heb ik drie jaar in Portugal een bedrijf geleid en heb ik acht jaar in Spanje doorgebracht. Olé!

Mijn werkgever is een kleine Nederlandse multinational, met vestigingen in 90 landen of zo (dat verandert altijd), een grote ondernemingsgeest en een heilig geloof in de regels van de “oude” economie. Hoewel de website natuurlijk een veel sjieker verhaal vertelt, is de belangrijkste karaktertrek van “zumpany” in mijn beleving haar oer-Hollandsche nuchterheid, waarbij ik me altijd bijzonder plezierig heb gevoeld.

Toen ik daar midden jaren negentig begon, waren we nog niet echt zo multinational. We zaten weliswaar overal, maar zeker in Europa waren we voornamelijk een bedrijf dat overal Hollanders parachuteerde om “even” het karwei te klaren. Niet dat we nou direct overal verstand van hadden, maar “onze mannen” lieten zich in ieder geval niets wijs maken en ze waren zeker niet bang beslissingen te nemen. Hoe harder hoe beter! (Het eerste wat ze je over de telefoon altijd vertelden was over hoeveel mensen ze ontslagen hadden om kosten te sparen). Voor zover ik het zag, hadden wij altijd het diepgewortelde vertrouwen dat als wij de “locals” maar lieten zien hoe het moest, het daarna vast en zeker een stuk beter zou gaan. In zekere zin is dat nog

waar geweest ook! Het heeft weliswaar jaren geduurd en een hoop mislukkingen gekost, maar geleidelijk aan hebben mensen van andere nationaliteiten ook meer kansen gekregen en zijn we meer gaan uitwisselen dan alleen maar uitzenden. Ik denk dat we onszelf nu door het hele concern inderdaad een multinational mogen noemen.

Als ik tegenwoordig naar mijn collega's op het hoofdkantoor kijk is de grootste grap waarschijnlijk dat ze nu zo intensief en harmonisch met de Duitsers samenwerken, op het gebied van productontwikkeling en engineering. Ik ben zelf nog van de generatie die er schijnt aan had om op het gymnasium Duits te leren, omdat je die taal voornamelijk kende van al die documentaires die wekelijks nog wat meer wist-u-datjes van

de Tweede Wereldoorlog uitlegden. De meeste van mijn collega's waren in de mooie jaren '90 nog wat jonger dan ik, maar konden niet uitgelachen raken over alle Duitser-grappen die ze ofwel oprakelden of met grote creativiteit zelf verzonnen. Oke, ik heb me ook suf gelachen over een opmerking als "Wie een kuil graaft voor een ander, is geen Duitser" (een grap die je tegenwoordig waarschijnlijk met een voetnoot moet uitleggen), maar uiteindelijk kreeg ik toch wel een beetje de balen van dat blijkbaar hard aangebakken Nederlandse superioriteitsgevoel tegenover wie dan ook.

Iets wat ik denk ik van het gymnasium heb meegekregen is de nieuwsgierigheid om te proberen te begrijpen hoe buitenlanders nu werkelijk over zaken denken. Ik maakte er ook een sport van om niet het Engels als voertaal te gebruiken, maar collega's, leveranciers en (zeker) klanten altijd aan te spreken in hun eigen taal. Het grote voordeel was dan ook dat je in ieder geval begreep wat ze onder elkaar zeiden, als de andere Hollanders even niet in de buurt waren. Vaak heel verhelderend!

Het heeft me ook in mijn loopbaan geholpen. Ik kreeg al snel wat naam omdat ik op kantoor de hele dag door vier, vijf talen sprak. Toen er in 2000 iemand werd gezocht om de nieuwe General Manager in Spanje te ondersteunen, stond ik al gauw in het voetlicht. Niet dat ik Spaans sprak, maar mijn verzekering dat ik dat zó zou leren, omdat de grammatica bijzonder op die van het Frans leek en het vocabulaire

tenslotte een mix was van Engels en Frans, werd geloofd.

En zo begon het zwerven! Ik heb inderdaad in een paar maanden Spaans geleerd (makkelijk zat: bijna niemand om me heen sprak meer dan twee woorden Engels!) en heb die truc later nog een keer herhaald, toen ik naar Portugal werd gestuurd.

Ironisch is dat ik me nog nooit zo Nederlands heb gevoeld als sinds ik weg ben. Ruim 400 jaar Calvinistische traditie gaat je blijkbaar niet in de kouwe kleren zitten, ook al ben je je hele jeugd bijna nooit in een kerk geweest en heb je in je gymnasiumtijd bijna alleen maar boeken gelezen van gefrustreerde schrijvers die zich afzetten tegen hun Protestants—Christelijke opvoeding (bestaan er nog van die mannen? Ik ben daar een beetje uit).

Behalve Nederlander voelde ik me, al voordat ik uit Nederland wegging, behoorlijk Europeaan. De grenzen waren al aardig open in het laatste decennium van de vorige eeuw en voor veel reizen die je maakte was je paspoort iets dat je altijd bij je had, maar eigenlijk zelden hoefde te laten zien. Waar ik altijd wel redelijk gestoord van werd waren al die vreemde valuta, die je altijd bij je moest hebben en waarvan je altijd biljetten overhield die niet de moeite waren om terug te wisselen en die je vervolgens vergat als je weer een trip ging maken naar hetzelfde land. Escudos, Pesetas, Oostenrijkse, Belgische en Franse Franken, D-Marken, wat een ellende allemaal! Als

wij voor het bedrijf een nieuwe prijslijst moesten maken waren we nog niet jarig, met al die stomme omrekenfactoren. Als je met klanten en leveranciers sprak moest je de meest onmogelijke hoofdrekenommen maken om de draad van de conversatie een beetje vast te houden en zat je achteraf als een debiel met je rekenmachientje controleberekeningen te maken om je ervan te vergewissen dat je geen vergissing had gemaakt en de verkeerde prijs had afgesproken.

Totdat er op de mooie ochtend van 1 Januari 2002 ineens Euro biljetten uit de geldautomaat kwamen! Of de poorten van het paradijs opengingen! Ik kon ineens met de auto van Nederland naar Spanje rijden en gewoon met eenzelfde munt betalen. Oké, we zaten wel allemaal te mauwen over de afrondingen van de prijsconversies, die altijd naar boven werden gedaan, zodat je in het begin met name in restaurants ineens veel meer moest gaan betalen voor je biertje en je kopje koffie, maar het was allemaal wel verdomde makkelijk! In het werk konden we veel eenvoudiger prijzen van leveranciers vergelijken en werden wij gedwongen om onze prijzen te harmoniseren en niet de Duitsers altijd veel meer te laten betalen, hetgeen tot dan toe een goed gebruik was geweest.

Toen ik naar Zuid-Afrika ging begon het feest weer, met de Zuid-Afrikaanse Rand. En erger nog, met invoerrechten, als je materialen importeert, of (vooral) complete producten. Zit je te wachten op een dringende zending materiaal uit Israël, Canada of de VS, omdat je snel een

order af moet maken, ligt het spul 3-4 dagen muurvast bij de douane! En dan komen de rekeningen van de inkларingsagenten, waarbij je nota bene een dagtaak hebt om de werkelijke lokale kostprijs van een product uit te rekenen, met de correcte transportfactor en “duties”. Want die invoerrechten zijn weer verschillend voor textiel, aluminium, staal etc. Wie verzint dat in vredesnaam allemaal?

Azië is ook al zoiets fraais. Wij hebben hier in Maleisië de Ringit en de burens in Singapore de Singapore Dollar. Die twee landen zijn net zo nauw verweven als België en Nederland, maar ze hebben niet eens een vrijhandelsverdrag! Iets van oud zeer uit de tijd dat Singapore de Maleisische federatie werd uitgeknikkerd omdat de overwegend Chinese inwoners van Singapore wat andere ideeën hadden dan de Maleisiërs, die – zoals de naam van het land al zegt – in Maleisië de meerderheid vormen. Allemaal jaren geleden natuurlijk, maar een beetje onderhandelen, wat geven en nemen om al die verouderde, absurde regelgeving te laten verdwijnen, ho maar! Je kunt je burens tenslotte niet vertrouwen, toch? Die mensen zijn niet als wij!

Als ik met de auto van Kuala Lumpur naar Singapore ga, kost me dat 5 uur, ondanks het feit dat de afstand maar 360 km is, en ik jullie kan verzekeren dat ik met mijn “cumpany” lease bak lak heb aan de maximumsnelheid van 110 km/uur. De wegen zijn prima. Waarom duurt het dan toch zo lang? Omdat je aan de grens minimaal 30-45 minuten vast staat aan

twee kanten, waar streng kijkende ambtenaren drie keer van je paspoortfoto naar je gezicht op en neer kijken om te checken of je niet je illegale neef bent en ze vervolgens minutenlang zitten te schrijven en te stempelen. Dan moet je ook nog je kofferbak openmaken, want zo'n ambtenaar wil weten of je geen flesje wijn of een biertje meesmokkelt (ja, eentje is al

genoeg). Daar moet je dan namelijk je accijnsje op betalen. En met al het prikkeldraad en de slagbomen lijkt het wel of je bent aangekomen bij Checkpoint Charlie in het Spielberg decor van "Bridge of Spies"!

(wordt vervolgd in de volgende Socialiter)

LETTER FROM ABROAD

Door Thierry van Bennekom (e.e. 2000)

Voor de mensen die mij niet kennen of met wie ik na het Haganum het contact verloren heb: ik heb Luchtvaart- en Ruimtevaarttechniek gestudeerd in Delft. Je zou zeggen dat iedereen die dat studeert besmet is met het luchtvaartvirus, maar van mijn vrienden ben ik de enige die in de luchtvaart is gebleven. De rest is vooral voor Shell, banken of strategie consultants gaan werken, maar ik moest en zou in de luchtvaart werken. Uiteindelijk door mijn afstudeerproject ben ik in vluchtdata analyse terecht gekomen en van hieruit mijn eigen adviesbedrijfje begonnen in Flight Data Monitoring (FDM) en veiligheidsmanagement. FDM in het kort uitgelegd: de in het vliegtuig opgenomen vluchtdata (snelheid, hoogte, GPS, klepstanden etc.) worden dagelijks gedownload van de vliegtuigen of helikopters. Met analyse software kun je

kijken of de vliegers de vlucht goed hebben uitgevoerd, of ze zich aan procedures houden en welke veiligheidsrisico's zich in de operatie bevinden. Door statistieken te draaien kun je kijken waar bijvoorbeeld procedures veranderd kunnen worden of vliegers beter op getraind moeten worden, allemaal om de veiligheid te verbeteren. Olie- en gasbedrijven eisen dit vaak als deel van contracten met bedrijven die luchttransport aanbieden (op helikopters die naar boorplatforms vliegen bijvoorbeeld).

Ik werk nu tijdelijk in Australië aan een opdracht voor een Australisch bedrijf dat voor mijnbouw en olie en gasbedrijven vliegt, voornamelijk in Papua Nieuw Guinea. Luchtvaart, zoals iedereen weet, is een van de veiligste manieren van transport, maar Papua Nieuw Guinea is een klasse apart. Het is een waanzinnig mooi land met bergen tot 4000m begroeid met oerwoud, volledig onbebouwd of zonder wegen zover het oog reikt. Het is iets wat we ons bijna niet meer kunnen voorstellen, zo weinig bewoning of bebouwing in zo'n groot land en zo weinig voorzieningen. Er is nauwelijks luchtverkeersleiding beschikbaar en er moet daarom bijna altijd op zicht gevlogen worden. Dit is nog weleens lastig met constant veranderend weer en lokale vluchten zijn daarom een stuk onveiliger dan op de meeste andere plekken in de wereld. Vanuit Brisbane zet ik het vluchtdata programma op samen met andere delen van het veiligheidsmanagement systeem. Hiermee heeft het bedrijf een manier ter

beschikking om stap voor stap veiligheid en standaarden te verbeteren. Voor dit bedrijf is veiliger zijn dan de concurrent een heel belangrijk verkooppunt, zeker in Papua.

Het meeste van dit werk kan ik vanuit Brisbane doen. Het is een heerlijke stad, veel groen en een fantastisch klimaat. Het is nu bijna winter wat betekent dat het overdag meestal zo'n 22 graden is en strak blauw. Ik heb ook het geluk dat ik regelmatig in Papua Nieuw Guinea moet zijn om dingen te regelen. De natuur is overweldigend mooi en krijgt het de bijnaam Jurassic Park. En ik geniet als luchtvaartgeek dat ik weer in de operatie sta en testvluchten kan maken. Gek genoeg is het leven makkelijker dan Nigeria, waar ik hiervoor een opdracht

had ondanks dat alles minder ontwikkeld is: geen airco, nauwelijks internet, minder veilig (de standaard grap over "civil unrest" is "at least they're keeping it civil"...er werken ook Britten in de compound). Papua is vriendelijker en ondanks het verleden lijken er toch minder negatieve gevoelens te heersen ten opzichte van hun vroegere overheerser (Australië in het geval van Papua en zelfs een tijdje Duitsland).

Helaas duurt mijn opdracht nog maar 2 maanden. Daarna een korte opdracht in Canada, maar daarna ben ik weer in ons goede oude Den Haag te vinden. Hopelijk niet voor lang.

LETTER FROM ABROAD

Door Welmoed van Deen (e.e. 2000)

Welmoed van Deen (eindexamen 2004) werkte vanaf 2012 aan de University of California in Los Angeles (UCLA) aan haar promotieonderzoek over Value-based Health Care in Inflammatory Bowel Diseases. In maart 2016 behaalde zij haar doctoraat aan de Universiteit Leiden. Sinds april 2016 werkt zij als assistant professor aan de University of Southern California in Los Angeles.

Mijn promotor in het LUMC was erg overtuigend: "Waarom kom je niet een tijdje naar UCLA?". Ik: "Ja, een half jaar in de VS zou een fantastische ervaring zijn". Hij: "Dat is wel erg kort – waarom niet twee jaar? Dan maak je daarna je onderzoek af in het LUMC." Dus daar ging ik een paar maanden later: vlucht KL601 naar Los Angeles. En van twee jaar werd dat vier jaar, en na vier jaar ben ik hier nog steeds en van plan om te blijven. De eerste avond nadat ik aankwam stelde mijn begeleider me tijdens een diner voor aan drie andere Nederlanders in LA: een schrijver en een stel dat de dag ervoor in

het geheim in Vegas getrouwd was. Die bleken representatief te zijn voor de mensen die ik in LA tegen zou gaan komen, de manier waarop ik tegen ze aan zou gaan kijken zou echter veranderen.

"Hi, how are you?" "Good, thanks, how are you?" De eerste begroeting bij het afrekenen in de supermarkt, in de lift, en wanneer je met vrienden afspreekt. Oppervlakkig? Ja, de vreemdeling in de supermarkt verwacht inderdaad geen uitgebreid antwoord op deze vraag. Maar, nee, durf ik nu te zeggen – dit is de Amerikaanse manier om je op vriendelijke wijze te begroeten. Zoals wij "Goedemorgen" of "Goedemiddag" zouden zeggen, zonder exorbitante interesse voor een vreemdeling in een lift, maar ook zonder oppervlakkigheid. Mensen vragen me ook wel eens: "Is het moeilijk om vrienden te maken in LA?". De eerste maanden ben ik door vele mensen gevraagd om mee uit eten te gaan. Op Thanksgiving en 4th of July, de grote feestdagen in de VS, ben ik nooit alleen geweest omdat er altijd vrienden, collega's, of kennissen waren die me uitnodigden. Alleen zijn was nooit een probleem, maar maakte ik ook vrienden? Al snel kwam ik erachter dat bepaalde woorden niet dezelfde lading dekken als in het Nederlands: "Friends" betekent "Kennissen" en "Good Friends" betekent dan zoiets als "Vrienden". En ja, het kost tijd en teleurstellingen voordat zo'n cultureel verschil duidelijk wordt. Maar naast alle *Friends* die ik gemaakt heb, heb ik in de afgelopen jaren wel degelijk een aantal *Good Friends* gemaakt. Net als thuis kost het tijd voordat je waardering en

vertrouwen opbouwt en je je volledig op je gemak voelt. En wat betreft de vele *Friends* die ik heb gemaakt, die wil ik bedanken dat ik nooit alleen hoefde te zijn als nieuweling in een grote buitenlandse stad.

Dan de vele schrijvers, acteurs en kunstenaars die ik hier tegenkom. Vaak overdag hardwerkende personal trainers, serveersters of obers, of een andere dayjob om een plek om te wonen in LA te kunnen bekostigen. Wishful thinking?

Onrealistische dromen? Misschien. Niet iedereen krijgt het voor elkaar om geld te verdienen met zijn of haar passie. Maar al deze mensen hebben een uniek talent, zijn ontzettend bevrologed over hun toekomst en werken een stuk harder dan de gemiddelde academicus voor een stuk minder salaris. Ik heb hier diep respect voor gekregen. Wellicht moeten we allemaal zo nu en dan even stil staan en nadenken over waar we nu echt voor gaan?

Na ruim vier jaar is LA mijn thuis geworden. Ik ben net begonnen met een nieuwe baan, heb een fantastische vriend, en heb een groep hechte vrienden om me

heen. LA is mooi. In vijftien minuten ben je in de bergen en kan je uren wandelen zonder maar iets van de stad te zien. Vijftien minuten de andere kant op ben je op het strand in Santa Monica of Venice Beach en kan je surfen in de zonsondergang. Wintersporten kan op twee uur van LA en twee uur de andere kant op ben je in Santa Barbara Wine Country. Alles kan hier en de zon schijnt altijd. Mis ik Nederland: Ja. Mijn familie en goede vrienden wonen 9000 km, 11 uur vliegen en 9 uur tijdsverschil hiervandaan. En hoewel de telefoon, WhatsApp en Skype het mogelijk maken veel en langdurig te converseren, het kan niet op tegen een goed gesprek met een kop thee op de bank of een biertje op de Grote Markt.

LETTER FROM ABROAD

Door Vincent van Gerven Oei (e.e. 2001)

*Vincent houdt geregeld een blog bij over het politieke en culturele leven in Albanië:
<http://www.berfrois.com/tag/vincent-w-j-van-gerven-oeil/>*

Het was half zeven in een klein zaaltje in een flatgebouw schuin tegenover de Amerikaanse ambassade aan Rruga e Elbasanit. Waarom steunt de Nederlandse ambassadrice de regering? Begrijpt ze niet wat er hier aan de gang is? Tegenover mij zit een groep van ongeveer twintig Albanezen van uiteenlopende leeftijd, en mijn antwoord is dat ik niet wekelijks met de ambassadrice bel en niet weet hoe zij denkt. Deze twintig mensen, en wellicht nog wat andere kleine groepjes hier of daar, is alles wat er nog over is qua onafhankelijke politieke activisten in een land waarin met willekeur en volslagen rechteloos wordt geregeerd – de rest heeft de hoop opgegeven en is geëmigreerd, of heeft de hoop opgegeven en zich aangesloten bij de grote belangenverstrengeling die de Albanese politiek heet te zijn. Hopeloos, dat is een woord waar we bijna op eindigen. Maar ik stel dat hoop een besluit is, niet iets wat je vindt.

Het is een vreemd verhaal om vanaf het begin te vertellen, vooral omdat er geen heldere lijn in zit. Je verhuist naar een land, ontmoet je geliefde, je leert de taal, je organiseert wat, denkt na, schrijft hier en daar een opiniestuk. Buitenlanders die naar Tirana komen voor een kunstuitwisseling, werk of vakantie tref ik vaak onder een oude walnotenboom op het terras van mijn favoriete café, Bar Iliria. De laatste tijd weet ik niet zo goed meer wat hun te vertellen. Blijf hier of ga terug. Sinds mensenheugenis wordt Iliria gerund door Arian en Shpresa. Zij overdag, hij in de avond en nacht. Zij blijven hier, en de stad verandert om hen heen.

Daarom begin ik maar aan het eind (niet dat er vandaag niets gebeurd is – de ene coalitiepartij chanteert de ander in het zogenaamde rechtshervormingsproces, Albanië verloor tegen Frankrijk met voetbal, de eerste echt hete zomerdag). Tactiek, strategie. Hoe bevecht je een overheid die zo'n sterke greep op het binnenlandse narratief heeft, met alle grote tv-kanalen en kranten in de zak? Hoe bevecht je een overheid waartegen de 'officiële' oppositie afsteekt als een amateuristische grap? Hoe bevecht je een overheid waar alle internationale organisaties, ambassades en missies mee samenwerken omdat er geen enkel alternatief is en omdat de premier toch zo charmant, modern en lang van postuur is (en omdat uiteindelijk iedereen met een vinger in de politiek hier langzaam maar zeker corrumpeert). Nog meer van zulke

vragen. En nog meer discussie. Zo dadelijk begint de wedstrijd die Albanië gaat verliezen in de laatste vijf minuten.

Waarom doe je dit eigenlijk? Een andere vraag waar ik maar weinig op kan zeggen. Ik stamel wat en kijk naar mijn schoenveters. Zit ook geen heldere lijn in. Je besluit iets te doen en dan heb je dat gedaan en omdat je dat gedaan hebt heb je de verantwoording ook iets volgens te doen en dan doe je dat en omdat je dat dan... enzovoorts. Ergens in zijn dagboek beschrijft Witold Gombrowicz een scene waarin hij alsmaar spartelende kevers blijft omdraaien op het strand. Je begint ergens en je moet ergens stoppen, maar het is onmogelijk uit te maken waar je dat moet, mag, wil of kan doen. Komt heel dicht in de buurt. Is het misschien wel gewoon precies. In het Nederlands kun je heel leuk zeggen dat als je a zegt je ook b moeten zeggen, maar het is meer dat als je a zegt je ook q moet zeggen terwijl er

iemand het Griekse alfabet achterstevoren in je oor schreeuwt.

Op deze manier zeg ik dus iets over hoe ik mij in Albanië bevind, in een taal, het Nederlands, waarin ik eigenlijk nauwelijks meer schrijf. De afstand die ik voel tijdens het schrijven schuurt met het gebrek aan afstand dat ik hier voel als mens op straat, in de zon, in het rumoer, in mijn buurt, zwetend, ook, op weg naar het postkantoor om een pakketje op te halen. Zoals Gombrowicz al zei, kontje, kontje, kontje – en hij was hier nog nooit geweest! Als je hier langskomt (hij kan dat al lang niet meer) zal ik er zitten, op het terras van Iliria, met een macchiato – nog steeds een van de beste ter wereld – en dan kan ik meer vertellen.

Tirana, Albanië

16 juni 2016

DIVERSEN

VERSLAG

Reünork en wijnproeverij

Door Joe Raphael (e.e. 1963)

Zaterdag 16 april stond bij alle Reünorkers met grote letters in de agenda voor een heerlijk middagje Strauss, Rossini, Bizet, Offenbach en nostalgische gezelligheid. Probleem blijft natuurlijk altijd hoe zoveel zo wijd en zijd uitgewaaierte jonge ouders en drukke carrièremakers op een vrije dag bij mekaar te krijgen. De door Socialiter aangeboden wijnproeverij, waar Cor Gordijn een aantal heerlijke biologische wijnen uit zijn

bedrijf Welcome2Wine introduceerde, heeft zeker bijgedragen aan de symfonische opkomst.

Een muzikaal en vinologisch oor- en verhemeltstrelende topmiddag, super gezellig én leerzaam, dat is toch het Haganum zoals we het kennen, wat kun je nog meer willen?

DA CAPO!, werd met het glas in de hand door velen uitgesproken; ZSM!, werd met de mond vol stokbrood-met-Epoisses door anderen gebaard. . .

Wordt vervolgd!

Met dank aan Cedo, die alles in nog betere banen leidde, en de nieuwe rectrix Hanneke ten Hove die het woord Socialiter weer echte invulling geeft.

VERSLAG

Lezing Herman Schaper: De Nederlandse race voor de veiligheidsraad.

Door Marion Drielsma (e.e. 1973)

De Socialiter-lezing van Herman Schaper op 21 mei 2016, speciaal voor oud-leerlingen van het Haganum, was een groot succes. Herman Schaper (e.e.1967) was als Speciaal Vertegenwoordiger van de minister van Buitenlandse Zaken tot medio 2015 betrokken bij de campagne voor de Nederlandse kandidatuur.

Hij spreekt dus ook uit persoonlijke ervaring. Daarnaast is hij in 2014

aangetreden als Hoogleraar Vrede, Recht en Veiligheid aan de Universiteit van Leiden, Campus Den Haag (Prof.

Kooijmans-stoel). Voor zijn colleges kan hij putten uit ervaringen die hij opdeed gedurende zijn lange diplomatieke loopbaan. In een propvolle lerarenkamer - waar we trouwens voor het eerst bijeenkwamen - gaf Herman ons een inkijkje in het diplomatieke spel dat vooraf gaat aan de verkiezing voor een niet-permanente zetel in de VN-Veiligheidsraad. Er is plek voor twee landen uit Europa; Italië en Zweden zijn

onze concurrenten. Daarbij kon hij putten uit zijn eigen schat aan ervaring in diverse topfuncties in Brussel, New York en Den Haag. Geen speld tussen te krijgen. Eenieder van ons zou nu direct stemmen voor het Koninkrijk der Nederlanden (*four countries, one Kingdom*). Toch moest zelfs Herman toegeven dat we de huid nog niet mogen verkopen. Superspannend, tot het bittere eind.

HULDE AAN DE OUDE RECTOR

Door Marion Drielsma (e.e. 1973)

Op 11 februari 2016 was niet alleen de Algemene Ledenvergadering van onze vereniging. Het was ook een bijzondere dag voor het Gymnasium Haganum. In een goedgevulde hal werd het portret onthuld van Goof Kloeg, rector van 1994 tot 2014. Nadat de huidige rector, Hanneke ten Hove-Lugtenburg, de gasten had welkom geheten en zichzelf had gepresenteerd aan de goegemeente, voerde Socialiter-coryfee Roel in 't Veld het woord. In zijn toespraak riep hij niet alleen de decennia van Kloeg op in herinnering maar ook die van diens

illustere voorgangers Vollebregt (1943-1956), Van Duyvendijk (1956-1976) en Bierman (1976-1994). Tot slot werd Goof toegezongen door ons eigen bestuurslid André Carstens op de melodie van *New York telephone conversation* (Lou Reed); zie hieronder. Het schilderij heeft inmiddels zijn plaats gevonden in de rectorkamer naast die van de genoemde voorgangers. Elders in dit blad treft u een interview aan met Pauline Vos – de Tombes, die het portret heeft geschilderd en een artikel van Goof, op basis van de verrassende toespraak die hij hield bij de onthulling.

*Onlangs zat ik bij de rector, met een kopje thee
Zeg, mag ik jou Hanneke noemen, dan jij mij André
Hoe bevalt het in dit bolwerk, ben je blij met de baan?
Ik begrijp je enthousiasme voor zo'n mooi bestaan*

*Maar toen viel ineens mijn oog op de muur
Een doek met een doek ervoor, dat riekt naar censuur*

*Wil me nergens mee bemoeien maar toch vraag ik me af:
Als dat doek is wat ik denk, wanneer mag het eraf?
Nou, dat heb je goed geraten en inderdaad wordt het tijd
Ere wie ere ruimschoots toekomt voor de eeuwigheid*

*Voor onze school was hij een vaderfiguur
Exponent van de Haganum-cultuur*

*Hulde aan de oude rector, lof is niet genoeg
Daarom voortaan aan de muur het evenbeeld van Kloeg
Het evenbeeld van Kloeg*

VOORAANKONDIGING/OPROEP: SAMENZANG SOCIALITER 105 JAAR

Door André Carstens (e.e. 1980)

In 2012 vierde 'Socialiter', het lied van de Bond van Haagsche Gymnasiasten, geschreven door L. Spanjaard, zijn honderdste verjaardag. Jammer genoeg is die mijlpaal relatief ongemerkt gepasseerd. We waren druk met de verhuizing, terug naar de Laan van Meerdervoort, en hebben dat gevierd met de geslaagde Rentrée-bijeenkomst. Reden te meer om het lied alsnog in het zonnetje te zetten. Dat willen we doen met een bijeenkomst in de sfeer van een flashmob. Daarbij gaat het erom om het lied met zo veel mogelijk leerlingen, leraren en oud-leerlingen - live en online - te zingen,

waarmee we tegelijkertijd laten horen dat het lied springlevend is, en daarmee de school en het Latijn.

Voorlopige datum: (goede) vrijdag 14 april 2017, noteer deze alvast!

Locatie: hal en het schoolplein; voor een massale opkomst. Via beeldschermen kunnen oud-leerlingen op afstand ook meezingen

Muzikale begeleiding door schoolorkest en reunork

Ontvangst vooraf en borrel na afloop; we maken er een feest van!

Publiciteit via lokale (TV West), nationale en sociale media Facebook, Twitter etc.

VIVAT, VIVAT, SOCIETAS

*Socialiter concordia nos habet et habebit
Donec crudelis mors omnes amicos nos delebit
Dum umbrae [simus exiles] vanae erimus in Tartaro inani
Vivat, Vivat, Societas Gymnasii Hagani*

*Poëtae sumus, musici, ridiculi, auctores
Et canimus ex animo puellas et amores
Sed tamen sumus juvenes non rudes at urbani
Vivat, Vivat, Societas Gymnasii Hagani*

*Peritus praeses, administrant, scriba studiosus
Egregië, cum temptet raro aliquis bellosus
Socialitem ut perturbet: sunt conatus vani
Vivat, Vivat, Societas Gymnasii Hagani*

*Speramus nos feliciter constare societatem
Per semper omnia tempora ad mundi vastitatem
Et simus semper hilares et alacres et sani
Vivat, Vivat, Societas Gymnasii Hagani*

Verzoek en prijsvraag:

Wie kan ons helpen aan informatie over L. Spanjaard? Was hij leerling of leraar en heeft hij de tekst of de muziek geschreven? Of allebei? Is er nog meer over hem bekend? Kan iemand ons meer vertellen over het ontstaan van het lied? Is de tekst zo correct?

Tot slot wil Socialiter graag prijzen verlenen aan:

- de beste vertaling van de bestaande tekst
- het beste concept voor een nieuw couplet; dat mag ook in het Grieks of een andere taal naar keuze.

SOCIALITER BOEKEN TOP 10

Door Willem Vriesendorp (e.e. 1999)

Wij zijn opgevoed met de Hollandse gewoonte dat je het beste tot het laatst moet bewaren. Deze gewoonte geldt niet voor boeken. Niemand weet wanneer “het laatst” is, dus kan je de beste boeken maar beter als eerst lezen.

Welke zijn dan de beste boeken? De Lijsters-serie in mijn boekenkast bekijken, dacht ik aan het Haganum. Op de literatuurlijsten van toen staan natuurlijk alle boeken die je moet hebben gelezen. Er staat alleen geen leesvolgorde bij.

Als oud-leerlingen van het Haganum kunnen wij die volgorde aanbrengen.

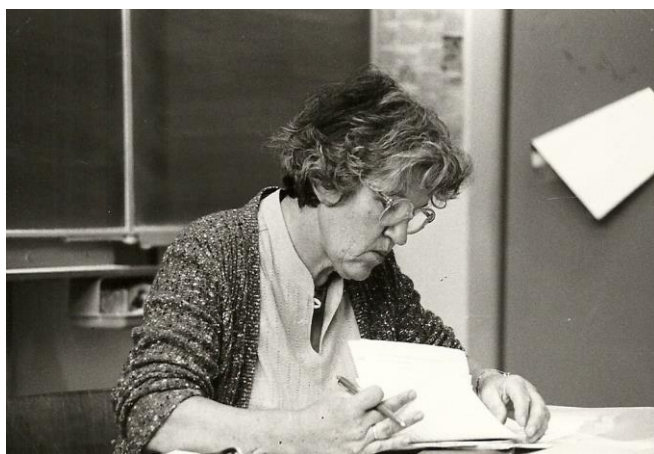
Het Socialiter stelde mij voor hier eenvoudig mee te beginnen door middel van een “leestip”.

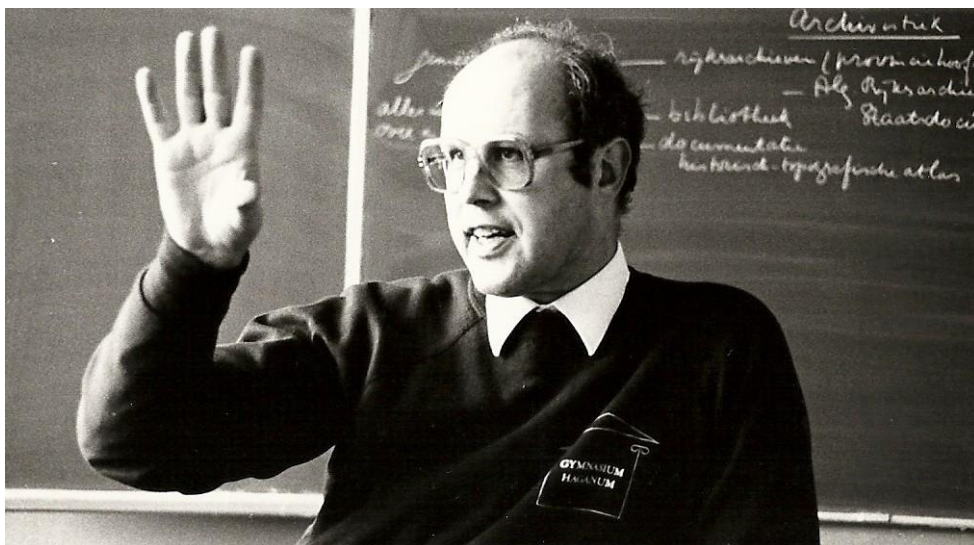
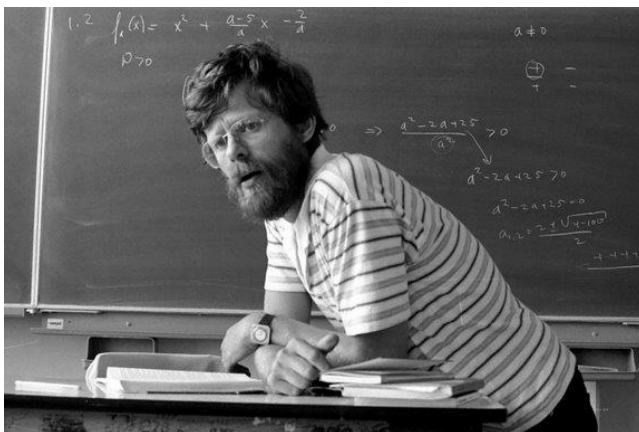
Ik zal daarom opschrijven welk boek u als eerst zou moeten lezen omdat dit het beste boek is. Ik doe dat zonder uitleg. Ten eerste omdat het geen uitleg behoeft en ten tweede omdat dit de drempel laag houdt voor alle andere Socialiter lezers om ook hun eigen beste boek te mailen naar abactis@socialiter.nl. Dit is daarmee de basis voor een Socialiter boeken top 10. In het volgende nummer hopen we de top 10 compleet te kunnen maken met uw inzendingen.

Beste boek Nederlands van Willem Vriesendorp (e.e. 1999):
Kaas, Willem Elsschot.

Beste boek Engels van Willem Vriesendorp (e.e. 1999):
Brave New World, Aldous Huxley.

FOTO'S LERARENCORPS 1983-1984

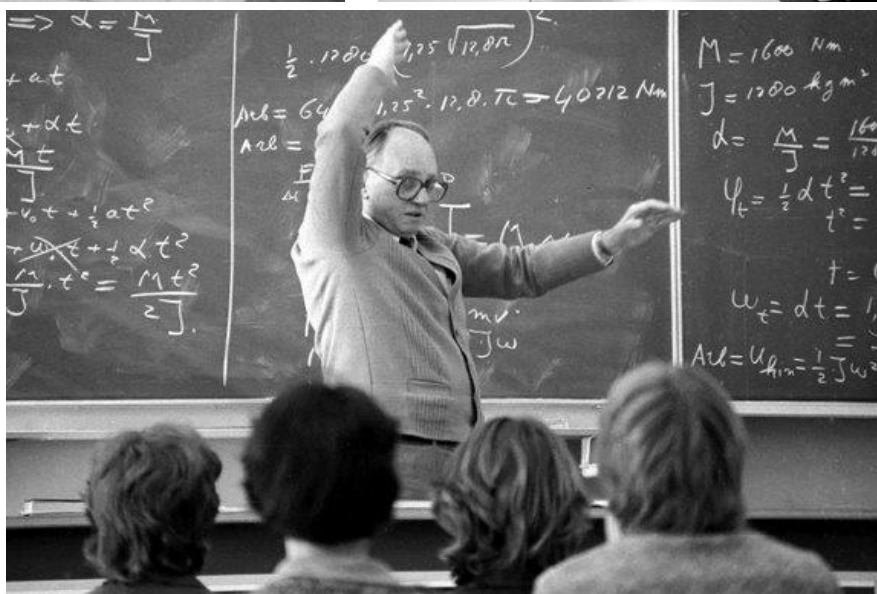
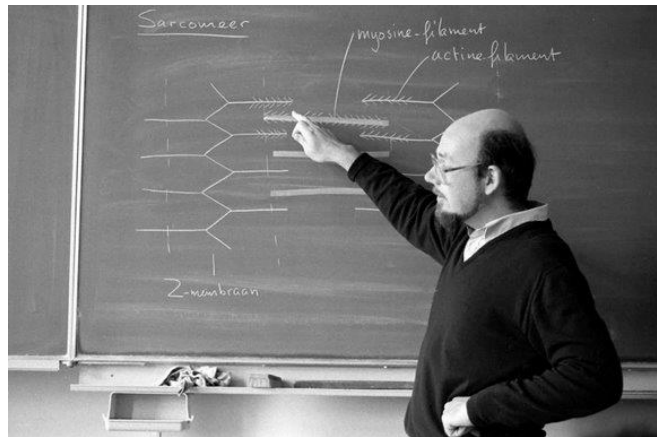

FOTO EINDEXAMENKANDIDATEN 2016

Socialiter feliciteert alle geslaagden: Sofie van den Berg, Soraya Berger, Marije Besselink, Tiki Blom, Sarah Boerman, Sophie Boersma, Johan van Bommel, Anne-Carien de Buck, Milou Carstens, Nozomi Cho, Twan Claessens, Daniël Daneiko, Tessel van Dellen, Bram van Diemen, Annemiek van der Doef, David Drabbe, Tim Driebergen, Laurens van den Dries, Yannick van Efferen, Welmoed Eggeraat, Marguérite Elias, Jan d' Engelbronner, Ruben van Es, Alina Fedorova, Madelief Feenstra, Felix Filippini, Noah Frinking, Loulou de Goede, Yann Gorge, Thomas Graafland, Lenka van der Grinten, Robin van der Haar, Anne Sophie Heising, Hugo van Houselt, Lidha Hu, Frans-Willem Janssens, Tanweer Joemmanbaks, Stijn de Jong, Jelle Joustra, Nassim Koujane, Armen Karapetjan, Adem Kaynak, Francesca Kessler, Anne van der Kleij, Efrayim Küçükerbil, Mert Kumru, Maarten Kurstjens, Addick Land, Eva Langius, Lisa Liang, Isa van Lidth de Jeude, Bart van der Loo, Paul Loop, Bastijn Middendorp Paap, Willem Mingelen, Ilse Nijenstein, Jako Ollivier de Leth, Philip du Perron, Koen Pethke, Floor van der Pol, Romée Postma, Pepijn Rakers, Jai' Amir Ramjankhan, Kasper Raphaël, Marijn Roelvink, Rik Roskamp, Astrid Rots, Mats Rovers, Marten Rozema, Douwe Sachumsky, Djenghiz Samlal, Mabel Schoen, Mark Schuit, Ewoud thoe Schwartzenberg, Hylke Sebus, Anna-Marie Seelen, Jette Sibeijn, Selma Slagter, Lies van der Sluijs, Eric van der Sluis, Fiona Smits, Sweder Steensma, Kira Strelow, Jaap Stutterheim, Jade Swanenburg, Naomi Swart, Twan Thio, Jurriaan Varekamp, Fiona Verbruggen, Sophie Vlaar, Anne van der Vorst, Willem Vos, Sabine Vreeburg, Marijn Waaijer, Guus van Waesberghe, Lian Wang, Ilse van Wessel, Sophie de Wilde, Jelle de With, Jimmy Xu, Yasar Yigittürk, Robin de Zwart en Vera Zwennes.

HERINNERINGEN AAN HET HAGANUM

Een deftige school in het begin van de jaren zestig

door Joost van Rossum (e.e. 1967)

In 1960 begon mijn leven als gymnasiast. Ons wereldje was klein en overzichtelijk (TV was nog maar net ingeburgerd, en internet bestond nog niet). Het Haganum was een deftige school: de oudere leraren waren bijna allemaal gepromoveerd, en de rector, dr. Arie Jan van Duyvendijk, was een gentleman, classicus (zoals dat toen hoorde op een gymnasium) en gepromoveerd op de "Motivering van de klassieke vorming".

De grondslag van mijn eigen klassieke vorming werd gelegd door twee leraressen, die elkaars volmaakte tegenpolen waren. In de eerste klas kregen we Latijn van mevrouw van Gelder-de Vries, een lief, klein en tenger dametje, echtgenote van dr. Jan van Gelder (door ons "Pa" en "Ma" genoemd). Ik vraag ik me af waarom juist zij voor deze klas vol rumoerige pubertjes werd gezet. Ik zie haar nog minutenlang met haar ballpoint op de tafel tikken, totdat het enigszins rustig werd...

Grieks kregen we pas voor het eerst in de tweede klas, en wel van mevr. K. van ter Toolen, fysiek en pedagogisch het volkomen tegendeel van de Latijnse lerares, die de grammatica erin stampte (waar ik overigens nog steeds profijt van heb!). Mijn latere lerares Grieks, mevr. Hermine Westerouen van Meeteren, vertelde ons met enthousiasme, soms met vertoning van dia's, over haar reizen naar Hellas. Op haar initiatief werd voor ons,

vijfde klassers (alfa's en bèta's), een reis naar Griekenland georganiseerd. Deze reis hebben we gemaakt in het voorjaar van 1966 (dus precies een jaar voor de militaire staatsgreep!). We reisden per bus langs de oude historische plaatsen en vierden het Griekse Paasfeest op het eiland Ithaka. Op een van de zuilen van het Parthenon zagen we de naam "Byron" ingekerfd staan.

Geschiedenis, gegeven door Jan de Voogd, was een vak waar je lekker weg kon dromen tijdens de les. Dat was niet zo erg, want als je een fotografisch geheugen had, kon je altijd een hoog cijfer halen voor de beruchte proefwerken. Maar dat nam niet weg dat de mondelinge en onverwachte schriftelijke overhoringen soms weleens een ramp waren, en het eindcijfer nadelig konden beïnvloeden! Mijn gedachten gingen dus vaak hun eigen weg tijdens het degelijk voorbereide betoog, altijd uit het hoofd voorgedragen, en niet van papier opgelezen. Maar als het over cultuur en godsdienst ging, spitsten zich mijn oren, en bleek de Voogd een uitstekend docent te zijn!

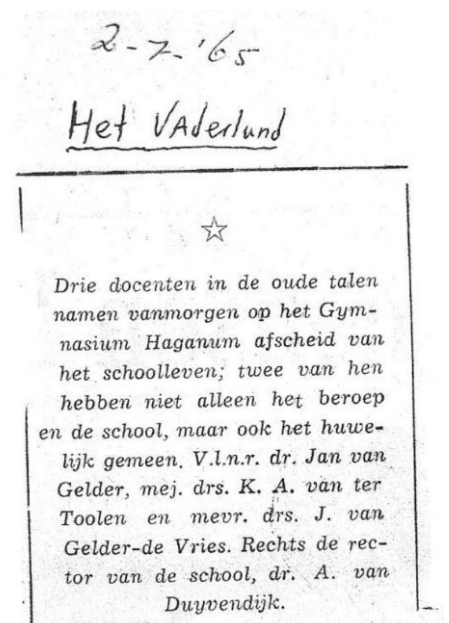
Van de overige leraren wil ik nog dr. Roelof Deknatel noemen, die zijn tijd ver vooruit was door met ons *Der Tod in Venedig* te lezen (over een thema dat nog taboe was!), nog voordat deze roman van Thomas Mann beroemd was geworden door de film van Visconti. Hij legde ons ook de kennistheorie van Kant uit.

Een groot gebeuren waren de verkiezingen van de bestuursleden van de "Bond van Haagse Gymnasiasten". De dagen ervoor werden tijdens de pauzes spandoeken gedragen met humoristische teksten als "De Bond zonder Spits is als een broek zonder rits!"

Het is allemaal geschiedenis geworden, en een dierbare herinnering. Veel is er veranderd, ook in het onderwijs... Maar gelukkig is het statige gebouw er nog, met die prachtige hal, waarin we vele rondjes hebben gelopen tijdens de pauzes en 's

morgens voor de aanvang van de lessen zenuwachtig met elkaar de stukjes Latijn en Grieks doornamen, die we thuis hadden moeten prepareren.

Met leedwezen vernam ik het tragische levenseinde van twee leraren, Hanneke van Hensbergen, lerares Nederlands, mooi en gevoelig, en de leraar Engels Jop Spiekerman, met zijn Danny Kaye-achtig voorkomen het type van de jonge vlotte leraar. Aan beiden denk ik met sympathie terug.

Hoe ik op het Haganum kwam.

Door Simon van Dijk (e.e. 1966)

Dat ik naar het Haganum ging, was eigenlijk vrij bijzonder. Geboren in mei 1946 in de Hemsterhuisstraat – bij veel Hagenaars misschien bekend van het Schoolmuseum, voorganger van het Museon - ging ik in maart 1952 in dezelfde straat naar de 'Van de Broekschool', één van de, in arbeiderswijken in verband met

de geboortegolf in het leven geroepen 'maartscholen'. Halverwege de 5e klas, die gecombineerd was met de 6e, vertelde de 'meester' mijn moeder dat ik stiekem ook met de 6e klas had meegedaan en dat het zonde zou zijn de lagere school daar af te maken. Misschien was via een andere school de M.U.L.O. wel haalbaar. Mijn

moeder - een zeer intelligente vrouw - zou zelf dolgraag doorgeleerd hebben, maar moest na 2 jaar op de zogenaamde 'kopschool' gaan werken. Ze was blij met het advies van de onderwijzer en in september 1956 ging ik naar de 5e klas van de Brederodeschool in de van Merlestraat .

Ruim een jaar later werd mij en 3 vriendjes geadviseerd naar het gymnasium te gaan. Het woord 'gymnasium' was bij mij thuis nog nooit gevallen en mijn moeder reageerde dan ook in eerste instantie met 'Goh, ik wist niet dat je zo goed in gymnastiek was'. Ik ben de zoon van een Canadese bevrijder die eind 1945 met zijn onderdeel naar Duitsland werd overgeplaatst. Mijn moeder stond alleen voor mijn opvoeding en ik ben haar dankbaar dat zij niet, zoals een aantal van mijn ooms, vond dat 'die jongen maar lekker moest gaan werken'. Toen mijn moeder voor het eerst op het Haganum was, vond ze het een erg mooi gebouw, maar was wel verbaasd dat op zo'n chique school niets gedaan werd aan de kapotte beelden in de hal. Later werd haar duidelijk dat er geen sprake was van achterstallig onderhoud. Mijn vriendjes en ik slaagden alle vier glansrijk voor het toelatingsexamen. Voor mij was er echter nog een hobbel te nemen. Ik kwam, zoals misschien duidelijk is, uit een werkelijk arme omgeving en kreeg bijvoorbeeld schoolkleding: ieder halfjaar naar de Pletterijkade voor o.a. een nieuw paar schoenen en een nieuwe 'ribfluwelen'

broek. Een school als het Haganum was natuurlijk een dure aangelegenheid! Gelukkig bestond de mogelijkheid een beurs te krijgen. Ik herinner me de tocht naar de Jan Pietersz. Coenstraat (het eind van de wereld ...) waar ik een test moest afleggen, nog heel goed. Het lukte en zo begon ik inderdaad september 1958 in een van de 4 eerste klassen. 'Boon' (meneer Boneschanser) voor Wiskunde en 'To' (juffrouw (!) van der Thoolen) voor Latijn waren de twee leraren die op veel van de nieuwe leerlingen de meeste indruk maakten. Het leek niet voor niets dat zij lokaal 1 en 2 'bewoonden'. 'To' stampte met de stopwatch die ze gebruikte bij het overhoren van de vervoeging van het werkwoord het Latijn er aardig in, maar redde ook mijn leven door me op mijn kop heen en weer te schudden toen er een in wijnbal mijn keel geschoten was.

Ik heb mijn 8 jaar(!) op het Haganum, dat toen, met enige hulp van conrector Van den Brandhof 'geleid' werd door de bijzondere rector Van Duyvendijk, heel (soms te) prettig gevonden. Daar kan het feit dat ik ooit de klas ben uitgelopen toen een (overigens zeer goede) leraar zei dat hij het maar belachelijk vond dat de mensen uit bijvoorbeeld de Hemsterhuisstraat het zelfde stemrecht hadden als hijzelf, niets aan af doen. Voor mijn vrouw (ook van het Haganum) en mij lag het dan ook voor de hand dat onze 2 kinderen, die dat zelf wel zagen zitten, ook naar het Haganum gingen.

Mijn Haganum

Door Daniella Gidaly (e.e. 1973)

Jaren geleden moest ik bij het bedrijf waar ik toen werkte een project doen in Rijen. Samen met een collega reed ik iedere week naar Rijen en terug. Het project was niet zo spannend dat we er iedere week twee en een half uur over konden praten.

Dus raakten we in gesprek over andere zaken.

Hoe het zo kwam weet ik niet meer, maar op een gegeven moment kwam het gesprek op onze middelbare school. We zaten in zijn busje en hij zat achter het stuur. Het gesprek was bijzonder verheven. Hij beweerde op de meest bijzondere, stimulerende school van Nederland hebben gezeten. En dat kon ik

niet over mijn kant laten gaan. De voorbeelden vlogen door de auto en bij aankomst was het duidelijk gelijkspel. De volgende week begon de discussie waar we de week tevoren gebleven waren, tot mijn collega - ongetwijfeld moe geworden door mijn gedram - vroeg hoe mijn middelbare school eigenlijk heette? Trots gaf ik hem de naam van mijn bijzondere middelbare school, zeker dat hij er nooit van gehoord zou heren en vroeg vervolgens hooghartig : " En jij?" Het antwoord was eigenlijk helemaal niet verrassend : we hadden allebei gelijk. Ernst had zes jaar voor mij op het Haganum gezeten.

Over de Muntenverzameling

Door Daniella Gidaly (e.e. 1973)

Toen ik in 1967 - zeer tegen mijn wil - naar het Haganum werd gestuurd, kende ik daar niemand. Een normaal verschijnsel, zeker in die tijd, op onze school. De school telde nog geen 200 leerlingen.

Ik was natuurlijk ruim op tijd op de eerste schooldag. Daar stond ik midden in die grote hal helemaal in mijn eentje. Natuurlijk had ik het gevoel dat ik de enige was die niemand kende en dat iedereen dat doorhad en mij uitlachte. Wat was ik blij met die muntenverzameling vlakbij de deur.

Waren oude munten mijn hobby? Dat nou ook weer niet, en ook na die dag heeft niemand mij ooit op een bovenmatige belangstelling voor oude munten kunnen betrappen. Maar die eerste schooldag zelf ging ik er helemaal in op. Wat fantastisch dat ik zo kon wegduiken tussen die dwars opgestelde muntenkasten. En ik was niet de enige die deze safehaven had ontdekt: tot op de dag van vandaag zijn de andere vluchtelingen en ik innig bevriend - verbonden door dwars opgestelde muntenkasten vlakbij de deur.

Verkiezingskoorts

Door Els van Dijk-Schrijvers (e.e. 1969)

Dat de BvHG in de tijd dat ik op school zat (1963-1969) een belangrijke rol in het leven van de Haganiasten speelde, mag uit het volgende blijken. Vers in de derde klas werd mij gevraagd om bestuurskandidaat te worden: quaestrix II. Deze plek had gelukkig niets met financiën te maken, je was manusje-van-alles. Om mijn ouders toestemming te vragen (!), kwam de zittende preses, Sjoerd Bakker, zijn opwachting maken bij mij thuis. Mijn moeder, zelf lerares, heeft gedurende het hele bezoek haar voet op een vlek in de vloerbedekking gehouden: stel je voor dat ons gezin niet degelijk genoeg werd bevonden! Ik had ook veel ontzag voor de in mijn ogen al heel volwassen bestuursleden. Ze droegen een fraaie ambtsketen.

De abactis van de Bond was vaste redacteur van de 'Spec'. Het blad had een hoofdredacteur en enige, met moeite daartoe overgehaalde, redactieleden. Een leraar Nederlands hield een oogje in het zeil. De krant werd gestencild, wat een heel werk was en meestal hielp de conciërge een handje. De BvHG organiseerde wedstrijden, ook interscholair zoals ook de GOTHAN, debatingavonden en dansfeesten en in de zomervakantie het Bondskamp. Er waren verscheidene, actieve, onderbonden. De bestuurskamer was een heerlijk, morsig hok in het torentje. Alleen bestuurs- en redactieleden was toegestaan de toren zo hoog te beklimmen. De quaestor was uiteraard belast met het innen van de

contributie en het betalen van de kosten die gemaakt werden, zoals het honorarium van de bands. Het op zoek gaan naar een band in een club waar ze speelden, was één van de spannende facetten, evenals het mogen optuigen van de kerstboom in de hal tijdens de lesuren. Het hoogtepunt van het feestseizoen was immer het Bal in de Hal, met tot dan toe een Dixielandband en avondkleding. De andere feestavonden vonden in de aula boven aan de wenteltrap plaats. Daar was de popmuziek al doorgedrongen en twistten en schuifelden we van harte lust. Alcohol? Nee, maar dat werd wel mondjesmaat binnen gesmokkeld. Eerste- en tweedeklassers waren op de dansfeesten nog niet welkom, Introducees alleen wanneer niet verwacht werd dat ze de boel op stelten wilden zetten. Het Bal in de Hal van 'ons' bestuur had Groep 1850, een destijds gerenommeerde Haagse popband, gecontracteerd. En wat later, in 1970 zaten tijdens het Bal in de Hal de leerlingen die niet dansten, op de grond terwijl de keiharde muziek door je lijf dreunde en de hashlucht in de hal te snijden was. Tempora etc., ook en misschien wel juist, op het Haganum. Maar, elke bijeenkomst werd nog steeds afgesloten met het staande galmen van het Socialiter.

En dan de verkiezingskoorts. Dan gingen de remmen los. Weken voor de verkiezingsdag werden spandoeken opgehangen voor de ramen van de hal, aan de beelden en trapeuningten en

neergelaten in het trappenhuis, met prachtige slogans om de kandidaten van het bestuur en de tegenpartijen aan te bevelen of af te kraken. Het was uiteraard ook een kwestie van vriendenclubjes, iedereen wilde via zijn vriend invloed uitoefenen op het beleid.

De bestuursverkiezing zelf vond aan het begin van het schooljaar plaats in de aula, op een middag na schooltijd. Iedereen probeerde zoveel mogelijk aanhangers naar de zaal te krijgen. En elke kandidaat

had een verdediger. Voor bestuurskandidaten was dat uiteraard een lid van het zittend bestuur. Deze en de verdedigers van de tegenkandidaten – en dat waren er vaak meer dan één – preekten niet alleen voor eigen parochie, maar velden tegelijk vaak scherpe oordelen over de tegenstanders. En wat een feest als je gekozen werd! De intense samenwerking gedurende zo'n bestuursjaar leidde tot vriendschappen voor het leven.

Fanclub voor Chaturanga

Door Els van Dijk-Schrijvers (e.e. 1969)

Het seizoen 1964/65 was een goed seizoen voor de schaakclub van het Haganum, Chaturanga. Het eerste team zou tweede van Nederland worden en de eerste plaats was niet onbereikbaar geweest. Een saillant detail: het team werd in die tijd door een groepje, grotendeels vrouwelijke, supporters gesteund.

Meedoen aan de interscholaire competitie betekende uiteraard dat eerst de competitie in Den Haag en omstreken gewonnen moest worden. Chaturanga was populair onder de schakers van de school. Dat waren grotendeels jongens. Zat er een meisje in het team, ik geloof het niet. De schakers waren geen stelletje nerds die niets anders deden dan schaakopeningen bestuderen en wedstrijden naspelen, ze waren ook met allerlei andere zaken bezig. Rex van Dijken, Jan Weimar, Ebe Reitsma en natuurlijk Simon van Dijk, zijn enkele namen die bij mij opkomen. Een paar

jongens uit mijn klas, zoals Willem Goudriaan en Willem Boon, waren nog niet tot het eerste team doorgedrongen. Was het grote succes te danken aan de uitmuntendheid van het team dat jaar? Ongetwijfeld! Maar het feit dat het team door een heuse fanclub werd begeleid, zal zeker inspirerend hebben gewerkt.

In de herfst van 1964 ging een hele club jongens en meisjes uit de tweede klas zoals toen gebruikelijk was, naar dansles, in dit geval bij Dansschool Ruby Dorany op het Statenplein. Er werd druk geoefend met de foxtrot, Engelse en Weense wals en ook de jive en de twist. In de pauze werden er verzoekplaatjes gedraaid. De strijd tussen Beatles- en Stonesfans veroorzaakte een run op de draaitafel waar je pauzemuziek mocht aanvragen. Ik ben nog eens bijna onderuit gegaan op de kleine hakjes van mijn 'Queenies' in mijn haast een plaatje van de Beatles aan te vragen. Velen van de meisjes van onze

klas waren fervente Beatlesfans en daarom werd het bericht van Astrid van Tongerloo dat er in de zesde een jongen zat die op Paul McCartney leek, met gegil ontvangen!

En die zesdeklusser bleek in het eerste van Chaturanga te spelen. Het gevolg was dat al gauw een groepje meisjes enthousiast naar de schaakwedstrijden - en vooral naar hem - kwam kijken. We hebben zelfs een keertje in de oude behuizing van het Christelijk Gym met z'n zessen achter één bord mogen invallen: alleen Auke Bouwman had enig idee hoe en wanneer ze een schaakstuk moest verplaatsen, maar we knikten allen bevestigend toen ons al heel snel werd gevraagd of we wisten wat het Herdersmat was...

Toen Chaturanga landelijk mocht gaan spelen, is de groep meisjes (inmiddels door iemand van de schaakclub een beetje

smalend tot 'fanclub' gedoopt) enige keren meegereisd. Uiteraard herinner ik me dat er in Dordrecht in de Hogere Landbouwschool werd gespeeld: mijn opa was directeur van die school geweest. Op de terugreis was er even lichte paniek omdat Simon zijn treinkaartje niet kon vinden. Voor de jongeren onder ons: in die tijd mocht je het station niet op of af zonder kaartje. Als je iemand ging afhalen of uitzwaaien, had je een perronkaartje nodig, dat kostte een kwartje, meen ik.

Dat Chaturanga dat seizoen geen kampioen van Nederland is geworden, wordt wel toegeschreven aan het feit dat de fiets van Daan van Ophuysen voor de finale werd gestolen. Hij kwam te laat en de consternatie deed niet alleen de gedupeerde weinig goed, maar verstoorde ook de concentratie van de rest van het team! Desondanks een prestatie van formaat.

MORTUI

In de rubriek Mortui worden de namen opgenomen van oud-leerlingen en docenten, c.q. medewerkers van het Gymnasium Haganum die ons ontvielen. Wij stellen het op prijs wanneer nabestaanden, vrienden en/of bekenden van een overledene ons op de hoogte stellen. Dat kan door middel van een overlijdenskaart, een brief of een e-mailbericht aan de ledenadministratie: abactis@socialiter.nl.

Naam	Voornaam	Datum
R. F. Brenkman	Robert	23 september 2015
E. Bruins Slot - Vrijland	Elisabeth	9 september 2015
H. Ingen Housz-Menalda	Hermine	11 mei 2015
Prof. J. R. Strooker	Jan Rostum	16 augustus 2014
P. J. Henselaar	Piet	7 april 2014